

Marjan Britovšek

Lenin in zimmerwaldsko gibanje

Na večer pred prvo svetovno vojno se je socialistično gibanje izredno razmahnilo. Število članov socialističnih strank in sindikatov, ki so bili povezani s strankami, je šlo v stotisoče, milijone. Ta rast gibanja je pri članih izzvala precenjevanje moči socializma. Podcenjevali so moč konservativnih tradicij nacionalizma in precenjevali internacionalno solidarnost delavskega razreda in njegovo revolucionarno zavešt.

Vojna je zatekla socialistične stranke v glavnem nepripravljene. Samo boljševiki (in pod njihovim vplivom menjševiška dumska frakcija), srbska socialna demokracija pod Tucovičevim vodstvom in nekaj članov Neodvisne delavske stranke Anglije so ob izbruhu vojne ravnali po načelih, ki jih je proklamirala druga internacionala v svojih protivojnih resolucijah. Te stranke so se uprle glasovanju za vojne kredite in niso hotele moralno in politično podpreti vojne politike svojih vlad. Skoraj vse socialistične stranke v vojskujočih se deželah pa so se izrekle za obrambo kapitalistične države. Obvezale so se, da opustijo razredni boj in sprejmejo državljanski mir. Povezale so se z vladajočimi razredi in podprle vojno z vsemi silami, moralno in politično. Mednarodno razredno solidarnost proletariata je izrinila socialnošovinistična ideologija. Ta dramatični preobrat v duhovnem in političnem vedenju socialističnih strank je Lenin z vso upravičenostjo označil kot izdajo voditeljev II. internacionale.

Vladajoči razredi so podcenjevali delavsko gibanje in niso računali na možnost socialistične revolucije. Sli so v vojno, ne da bi vedeli, kaj jim bo prinesla. Deset milijonov mladih ljudi je bilo žrtvovanih na bojnih poljanah Evrope in Srednjega vzhoda, preden sta splošna onemoglost in revolucionarno razpoloženje med delavstvom in vojaštvom izsilila mir. Ton temu dogajanju je dajala oktobrška revolucija. Njene ideje so nakazovale perspektivo delovnim slojem, predvsem delavskemu razredu, ki je prenašal najtežja bremena vojne.

Nastajanje in oblikovanje Leninove revolucionarne koncepcije

Ob izbruhu vojne nobena stranka II. internacionale, z izjemo ruskih boljševikov, ni bila duhovno in organizacijsko pripravljena na revolucijo; nobena ni imela revolucionarnega akcijskega programa.

Reformisti so napisali pred vojno ogromno knjig, v katerih so razčlenjevali in povečevali krepitev družbene stabilnosti v imperializmu. V svojih analizah kakor da so spregledali povezanost med močno kapitalistično ekspanzijo ter imperializmom; niso videli bistvenih sprememb, ki jih je prinašal imperializem.

Samo levo krilo v delavskem gibanju je opozarjalo na zvezo med kapitalizmom in imperializmom ter na vojno nevarnost, ki iz tega izvira. Poudarjalo je, da se v imperialistični fazi kapitalizma družbena nasprotja zaostrejejo. Svetovno oboroževanje, kolonialno politiko in imperialistične vojne je razglašalo za sestavni del kapitalizma. Kot edino učinkovito sredstvo v boju proti imperializmu je priznavalo dosleden razredni boj revolucionarnega proletariata. Zavzemalo se je za množične politične akcije in stavke ter zavračalo pacifistična prizadevanja za reševanje miru v mejah kapitalistične družbe (propagiranje mirne ekspanzije, mednarodna razsodišča, kulturna kolonialna politika).

V dneh najgloblje krize socialističnega gibanja je Lenin z vso jasnostjo dojel naloge in perspektive revolucionarnega delavskega gibanja. Po besedah Gorkega je iskreno verjel v možnost pravičnosti na svetu in se odrekal vsemu veselju sveta zaradi težkega dela za srečo ljudi.¹ Revolucija — železna metla, ki naj pomete z revščino, njena priprava, njeno načrtovanje, njena izvedba — to je postalo sinonim njegovega življenja. Boj proti imperialistični vojni in kolonializmu je bil njegovo življenjsko, borbena geslo.

Vojna je Lenina zatekla v Karpatih, v vasi Poronino blizu Krakova, kjer je živel skupaj z ženo Krupsko in njeno materjo. Nekaj dni po izbruhu vojne so Lenina aretirali in ga osumili, da je ruski vohun. Na prizadevanje nekaterih avstrijskih socialistov so Lenina po desetih dneh izpustili. Viktor Adler je izposloval dovoljenje, da je zapustil Avstrijo ter se skupaj s Krupsko preselil v Bern.

Že drugi dan po Leninovem prihodu v Švico so se vsi boljševiki, ki so tedaj živeli v Bernu: Sklovski, Safarov, Samojlov, Goberman in drugi, zbrali na zborovanju v nekem gozdu, na katerem je Lenin govoril o vedenju socialistov do vojne. Nekaj dni zatem, 6. ali 7. septembra, je bila na stanovanju Šklovskega zaupna seja majhne skupine boljševikov, na kateri je Lenin razvil svoje teze o vojni.² Vsebovale so osnovne misli o taktiki partije v boju proti imperialistični vojni.

Teze pod naslovom Naloge revolucionarne socialne demokracije v evropski vojni in s podpisom Skupina socialnih demokratov, članov ruske socialnodemokratske delavske partije (RSDDP) so nato krožile med boljševiškiimi sekcijami v inozemstvu.

Samojlov je s tezami nekaj dni po sestanku odpotoval prek Italije in Balkana v Rusijo z namenom, da o njih razpravljajo tamkajšnji člani centralnega komiteja in boljševiška dumska frakcija.

Omenjene teze so postale v carski Rusiji povod za aretacijo petih boljševikov, članov dume, in nekaterih drugih članov partije, vključno Kameneva. Sodišče jih je obsodilo na zaporne kazni ali na pregnanstvo v Sibirijo.³

Evropska in svetovna vojna je bila buržoazno-imperialistično-dinastična vojna. Edina realna vsebina in značaj te vojne, je v tezah poudaril Lenin, je v boju za

¹ M. Gorki, Spomini na sodobnike. Ljubljana 1955, stran 291.

² G. L. Sklovskij, Bernskaja konferencija 1915 g. Proletarskaja Revolucija, 5/40. Moskva 1925, str. 134—149.

³ F. N. Samojlov, Vospominajja IV. Procese boljševiškoj frakcii IV Gosudarstvennoj Dumy. Moskva 1927, stran 8; D. Baevskij, Očerki po istorii oktjabskoj revoluciji. I. Moskva, Leningrad 1927, str. 354—360.

tržišča in ropanju tujih držav ter v težnji, da se zadušijo revolucionarna gibanja proletariata in demokracije, da se nahujskajo mezdni delavci enega naroda proti mezdnim delavcem drugega.⁴

Lenin je ostro obsodil voditelje nemške socialne demokracije zaradi glasovanja za vojne kredite, češ da so »direktno izdali socializem«, njihovo politiko je označil kot »nacionalno-liberalno«. Prav tako je ožigosal voditelje belgijske in francoske socialdemokratske stranke, ki so z vstopom v buržoazne kabinete izdali socializem. Večini voditeljev II. internacionale je Lenin očital, da so s svojim vedenjem pripravili idejnopolitični polom II. internacionale.

Lenin je razkrinkal tudi fraze o »obrambi imperialistične domovine«. Predvideval je, da bodo ogromne človeške žrtve, ki jih bo zahtevala imperialistična vojna, in hudo pomanjkanje, ki ga bodo občutili delovni sloji, predvsem pa delavski razred, izzvali protivojno revolucionarno razpoloženje, ki bo preraslo v državljansko vojno.

»Boj moramo voditi zlasti proti carski monarhiji ter velikoruskemu in panslavističnemu šovinizmu, oznanjati moramo revolucijo v Rusiji in zahtevati samoodločbo zatiranih narodov. Demokratska republika, konfiskacija zemljiško-gospodarskih zemljišč in osemurni delavnik morajo biti najaktualnejša gesla,« je poudarjal Lenin.

Leninova revolucionarna taktika je bila sprejeta v glavnem z razumevanjem pri boljševiških organizacijah in pri naprednih delavcih. V bistvu so bile bernske teze poziv na boj proti kapitalističnemu svetu. Sestavljene niso bile zato, da bi se zaprašile v kakem predalu, je o njih duhovito pripomnila Krupska.

Takoj po prihodu v Švico je Lenin začel iskati zvezo s partijskimi tovariši v Ženevi, da bi teze natisnili v ruščini. Pismo se je obrnil na Karpinskega s prošnjo, naj se pozanima, če je v Ženevi še ruska tiskarna in če je mogoče tam izdajati letake. Po treh tednih mu je Lenin poslal teze v objavo. Vendar je bila ženevska sekcija boljševikov s tem nekoliko iznenadena; imela je tudi nekaj pomislekov glede formulacij.

Leninu se je zdelo izredno pomembno, da se med boljševiški sekcijami v inozemstvu čimprej začne izmenjava mišljenj, da si je članstvo čimbolj na jasnem o vprašanih taktike in da se kar najhitreje ustvari enotnost idejnih pogledov. Zavedal se je, da je mogoče enotna stališča doseči prej s tovariško neposredno izmenjavo mnenj kot z dopisovanjem. Revolucionarne taktične poglede je bilo treba kar najhitreje približati delovnim slojem, ki so nosili glavna bremena vojne.

Lenin tedaj ni zamudil nobene priložnosti, da bi navezal stike s strankami in skupinami, ki so zavzemale bolj ali manj internacionalistične pozicije. S predavanji po raznih švicarskih mestih je osvetljeval resnični značaj vojne in pojasnjeval taktiko revolucionarne socialne demokracije. Z velikimi težavami je vzdrževal zveze s političnim vodstvom v domovini, kar je razvidno iz njegove korespondence.

Večino tez, ki so bile sprejete v Bernu, je Lenin predelal v manifest, ki je izšel pod naslovom Vojna in ruska socialna demokracija.⁵ V njem je Lenin poudaril, da je dolžnost socialne demokracije, da razkrije resnični pomen vojne in neusmiljeno razkrinka laž, sofizme in patriotske fraze, ki jih v obrambo vojne širijo

⁴ V. I. Lenin, Sočinenija IV/21, stran 1.

⁵ Manifest je bil prvič objavljen v 33. številki Socialdemokrata dne 1. novembra 1914, stran 1; glej V. I. Lenin, Vojna in ruska socialna demokracija. Izbrana dela II. Ljubljana 1949, str. 370–371.

gospodujoči razredi, zemljiški gospodje in buržoazija. Ostro je obsodil roparski pohod nemškega imperializma, ki je z vojno hotel pokoriti Srbijo in zadušiti nacionalno revolucijo južnega slovanstva. Nacionalni element v avstrijsko-srbski vojni pa je bil za Lenina povsem sekundarnega pomena, poudarjal je splošni evropski značaj imperialistične vojne. Razredno zavedni proletariat je pozval, da brani svojo, razredno enotnost, svoj internacionalizem in svoje socialistično prepričanje proti razbrzdanosti šovinizma, 'patriotične' buržoazne klike v vseh deželah. »Če bi se zavedni delavci,« je pisal Lenin, »odpovedali tej nalogi, bi to pomenilo, da so se odpovedali vsem osvobodilnim in demokratičnim težnjam, da o socialističnih sploh ne govorimo.« Ostro je napadel izdajstvo voditeljev II. internacionale in socialistični tisk, ker sta stopila na »buržoazne šovinistične in liberalne pozicije«. Največjo krivdo za to je pripisal nemškim socialnim demokratom, pa tudi francoskih socialistov ni izvzel.

Lenin je v manifestu opozoril na ogromne žrtve ruskih socialistov zaradi vojne, na uničenje vsega legalnega partijskega tiska, na aretacije in pregnanstva partijskega članstva, na načelno zadržanje socialnodemokratske frakcije v dumi in na prve ilegalne protivojne razglase. Z zadovoljstvom je ugotavljal prve začetke odpora proti šovinizmu in razkrinkal taktiko odkritih šovinistov. Poudaril je, da morajo socialisti osredotočiti boj predvsem proti prikritim branilcem šovinizma, »centristom« s Kautskim na čelu.

V govorih, tisku, privatnih pismih in na zborovanjih je Lenin ostro napadal oportunistem in pozival na boj proti njemu.

Pomembno mesto v manifestu je zavzemala Leninova revolucionarna formulacija o vprašanju poraza lastne vlade, Lenin je svoje stališče zelo jasno opredelil, ko je zapisal, da s stališča mednarodnega proletariata v sedanjem položaju ni mogoče določiti, poraz katere izmed obeh imperialističnih skupin bi bil ugodnejši za socializem. Poudaril je, da bi bil za ruski delavski razred in delovne množice vseh narodov Rusije ugodnejši poraz carske monarhije, najreakcionarnejše in najbolj barbarske vlade, ki zatira največje število narodov in največjo množico v Evropi in Aziji.

Geslo socialistične revolucije je Lenin v manifestu zagovarjal le za najrazvitejše dežele, medtem ko je za Rusijo, ki še ni dokončala buržoazne revolucije, postavil zahtevo postopne demokratične preosnove v demokratično republiko, zasnovano na popolni enakopravnosti in samoodločbi narodov, na zaplembi veleposestniških zemljišč in osemurnem delavniku.

O internacionali pa je Lenin v manifestu pisal: »Delavske množice bodo prek vseh ovir ustvarile novo internacionalo. Sedanje zmagoslavje oportunistov ne bo dolgotrajno. Čim več bo vojnih žrtev, tem jasneje bo delavskim množicam, da so oportunisti izdali delavsko stvar in je nujno obrniti orožje proti vladam in buržoaziji takih dežel.« »Ne glede na težave,« je zapisal Lenin, »se socialisti nikdar ne bodo odpovedali sistematičnemu, vztrajnemu, neutrudljivemu pripravljalnemu delu v tej smeri, odkar je vojna postala dejstvo.« »Samo po tej poti se bo mogel proletariat iztrgati iz odvisnosti od šovinistične buržoazije ter v tej ali drugi obliki, bolj ali manj hitro odločno napredovati k resnični svobodi narodov in k socializmu.«

Takoj po prihodu v Švico si je Lenin prizadeval, da bi čimprej obnovili izdajanje glasila centralnega komiteja. Lenin se je razburjal in godrnjal, ker nihče od boljševikov z njim vred, kot je pisal Sklovski, ni izdal niti ene številke Socialde-

mokrata, ki je prenehal izhajati leta 1913. Po dolgih naporih je slednjič 1. novembra 1914 izšla 33. številka v 1500 izvodih.⁶ Z veseljem je Lenin poročal Karpinskemu, da je uspelo časopis spraviti v bližino ruske meje in da ga bodo kmalu prenesli prek nje.⁷

Globoko prepričan v pravilnost svoje revolucionarne poti in prežet z revolucionarno strastjo je Lenin z železno logiko nadaljeval dosleden boj proti socialnemu patriotizmu, proti 'branilcem domovine'. Ta boj ni bil le notranjepartijski, ni šlo le za ruske zadeve, temveč je imel mednarodni pomen. V svojih spisih, govorih, korespondenci je Lenin dosledno poudarjal, da je II. internacionala doživela polom in da je treba zbirati sile za novo, III. internacionalo, ki bo očiščena oportunitizma.

Pred mednarodno delavsko gibanje se je postavljalo vprašanje, na kakšne sile naj se opira ta nova internacionala. Skoraj vse socialistične stranke v vojskujočih se deželah so se izrekle za obrambo kapitalistične države. Večinske množične stranke vojskujočih dežel je zajel val socialnega šovinizma.

V prvih vojnih mesecih so zveneli internacionalistični glasovi, ki so se dvigali proti šovinizmu, zelo slabotno, negotovo, prihajali so posamič. Lenin pa ni nikdar podvomil, je izjavila Krupška, da bodo ti glasovi nekoč močnejši.

Že 10. septembra 1914 so Karl Liebknecht, Franz Mehring, Roza Luxemburg in Klara Zetkin podali izjavo, v kateri so protestirali proti stališču, ki ga je zastopala večina nemške socialne demokracije.⁸ Sklenili so, da bodo pričeli boj proti vojni in vojni politiki vlade.⁹ To novo seme je kmalu vzkliko. S težkimi napori jim je uspelo izdati mesečnik *Die Internationale* (Mesečnik za prakso in teorijo marksizma; izdajatelja sta bila Roza Luxemburg in Franz Mehring).¹⁰

Liebknecht je 2. decembra 1914 glasoval proti vojnim kreditom in s tem kršil frakcijsko disciplino.¹¹ V svoji izjavi je poudaril, da je vojna imperialistična, vojna za kapitalistično gospodarjenje nad svetovnim trgovom, za politično gospodovanje nad važnimi naselitvenimi področji, za industrijski in bančni kapital. Ožigosal je zlaganost gesla o boju proti carizmu. »Osvoboditev ruskega in nemškega ljudstva mora biti njuno lastno delo.« je zapisal.

Podobno kot Lenin je tudi Roza Luxemburg ugotavljala, da je II. internacionala sramotno propadla.

Lenin je vso jesen leta 1914 razvijal svoje mednarodne načrte, razpravljal s tovariši, pisal koncepte za svoje govore in članke ter preciziral formulacije. Boj in študij, študij in znanstveno delo je stalno povezoval v trdno celoto.

⁶ Glej V. A. Karpinskij, *Zapiski Instituta Lenina II*. Moskva 1927, str. 75–78. Primerjaj tudi Leninovo korespondenco s Karpinskim. Sočinenija V/49, in sicer Leninova pisma Karpinskemu z dne 17. oktobra 1914, str. 11–12; z dne 18. oktobra 1914, str. 17–18; z dne 20. oktobra 1914, str. 18–19; z dne 23. oktobra 1914, str. 19–20.

⁷ Leninovo pismo Karpinskemu z dne 14. novembra 1914. Sočinenija V/49, str. 28–31; prim. tudi N. K. Krupškaja, *Erinnerungen an Lenin II*. Berlin 1959 (v nadaljnjem besedilu: Krupškaja, *Erinnerungen*), stran 332.

⁸ J. Humbert-Droz, *Der Krieg und die Internationale*. Wien 1964 (v nadaljnjem besedilu: Humbert-Droz, *Der Krieg*), stran 67.

⁹ P. Frölich, *10-Jahre Krieg und Bürgerkrieg*. Berlin 1924 (v nadaljnjem besedilu: Frölich, *10-Jahre Krieg*), stran 70. Primerjaj tudi P. Frölich, *Roza Luxemburg*. Ljubljana 1965, stran 238.

¹⁰ V *Casu vojne* je izšla samo ena številka.

¹¹ Humbert-Droz, *Der Krieg*, stran 59.

V dveh in pol mesecih vojne je Lenin izdelal jasno in brezkompromisno taktično linijo za vso svojo nadaljnjo dejavnost. Dolgotrajno naporno delo za izgradnjo stranke in organiziranje delovnih slojev Rusije, predvsem delavskega razreda, je Leninu omogočilo, da je hitro in brez tavanja odkril in formuliral pravilno taktično smer.

Zbiranje boljševikov na leninskih revolucionarnih taktičnih osnovah

Vojna je v prvih mesecih vplivala tudi na boljševiške sekcije v inozemstvu. V njihovih vrstah je bilo opaziti zmedo, neodločnost, negotovost in pomanjkanje koordinacije. Okoliščine boja so zahtevale, da se boljševiške sekcije v inozemstvu čimbolj strnejo, da v vseh vprašanih dosežejo brezpogojno enotnost — tako v oceni vojne kot glede novih nalog, ki so stale pred partijo, in glede poti, po kateri bi jih mogle uresničiti. Zelja, da izoblikujejo jasna in precizna stališča glede vojne, da čim uspešneje propagirajo ideje CK o spreminjanju imperialistične vojne v državljansko in da okoli tega gesla zberejo vse, ki so ostali zvesti socialistični zastavi — to je bil razlog, da so se odločili za konferenco boljševikov, ki je trajala od 17. februarja do 4. marca 1915 v Bernu.

Dnevni red konference je vseboval bistvena idejno-taktična in organizacijska vprašanja. Po poročilih sekcij je poročal Lenin »o najbolj zapletenem vprašanju časa«, o vojnem vprašanju in o drugih vprašanih, ki jih je prinesla vojna. Osnova njegovega referata in na konferenci sprejetih resolucij o vojni in nalogah stranke so bile njegove teze in manifest CK. Zlahka so rešili organizacijska vprašanja, ki so zadevala partijski tisk in izvolitev članov komiteja boljševiških organizacij v inozemstvu. Do resnejših razlik pa je prišlo glede gesel in taktike. Zlasti geslo o združenih narodih Evrope je povzročilo dolgotrajno razpravljanje. Nekateri boljševiki (Kasparov, Sklovski in Inèss Armand) so menili, da je to geslo v razmerah imperializma neuresničljivo. Končno so se sporazumeli, da razpravo o njem odložijo, to točko črtajo iz tez in pričnejo razpravo o njej v osrednjem glasilu. Do obravnave v tisku pa ni prišlo. Centralno glasilo je objavilo samo Leninov članek O geslu Združenih držav Evrope.¹²

Lenin je pojasnil, da je bilo to geslo vključeno v manifest centralnega komiteja kot najaktualnejše politično geslo s stališča revolucionarne perspektive in je nesmiselno, če se z revolucijo ne strmoglavijo nemška, avstrijska in ruska monarhija. S stališča ekonomskih razmer imperializma, to je izvoza kapitala in delitve sveta med »naprednimi« in »civiliziranimi« kolonialnimi državami, so Združene države Evrope pod kapitalizmom ali nemogoče ali pa reakcionarne. Opozoril je, da je uredništvo osrednjega glasila po vsestranskem obravnavanju tega vprašanja na bernski konferenci in po njej prišlo do sklepa, da je geslo Združenih držav Evrope nepravilno.¹³

Do večjih razlik je prišlo med Leninom in Buharinom v zvezi z vprašanji taktike in gesel o minimalnem programu, o pravici narodov do samoodločbe in

¹² V. I. Lenin, O geslu Združenih držav Evrope. Izbrana dela II. Ljubljana 1949; str. 383—387.

¹³ V. I. Lenin, O geslu Združenih držav Evrope, stran 387.

porazu lastne dežele. Buharin je konferenci predložil svoje teze O nalogah in taktiki proletariata.¹⁴ Sekcija iz Baugyja (Buharin, Krilenko in Rozmirovič) pa je predložila resolucijo O nalogah stranke v imperialistični vojni.¹⁵

Buharin je svoje teze predložil v osmih točkah. V primerjavi z bernsko resolucijo, ki jo je konferenca sprejela, vsebujejo vrsto polanarhističnih postavk. Buharin je obšel minimalni program za Rusijo, ki ga je Lenin razvil v manifestu CK,¹⁶ in zelo zožil socialno osnovo, na kateri naj bi se zbirale sile za socialistično revolucijo. V svojih tezah je povsem zanemaril vprašanje zaveznitva proletariata z drugimi delovnimi sloji, predvsem s kmeti. Podprl pa je Leninovo geslo o Združenih državah Evrope. Izhodišče za to geslo mu je bila teza o evropski revoluciji, ki jo bo omogočila svetovna vojna.¹⁷

V resoluciji baugyjske sekcije, katere soavtor je bil Buharin, so se prav tako pokazala nesoglasja glede strankine taktike in gesel. Opozicija je najostreje nasprotovala načinu razlage gesla »o porazu Rusije«, kot je bila objavljena v 38. številki osrednjega glasila.¹⁸ Na posvetovanju se je v majhnem krogu izoblikovala začetna smer »imperialističnega ekonomizma«, ki jo je tedaj ob nasprotovanju večine drugih udeležencev zastopal le Buharin.

Da bi izgladili taktične razlike med Leninom in Buharinom, so Buharina izvolili v komisijo za sestavo resolucije konference. Lenin si je na vse načine prizadeval, da bi se z njim sporazumel.¹⁹ Po dvodnevni ostri obravnavi so dosegli začasen sporazum.²⁰ Soglasno sprejeta resolucija je ustvarila osnovo, ki je postala osnova za zbiranje internacionalističnih elementov med vojno. V njej so osvetlili ekonomske vzroke imperialistične vojne in napadalne cilje obeh vojskujočih se grupacij. Opredelili so pomen gesla obrambe domovine v nacionalnih vojnah in zlaganost tega gesla v razmerah imperializma. Lenin je zlasti podčrtal geslo preraščanja imperialistične vojne v državljansko in postavil zahtevo po demokratični revoluciji v Rusiji. Mnogim so se ta gesla zdela neuresničljiva, Lenina pa so navdajala z neomajno vero v revolucionarno perspektivo.

Polanarhističnim postavkam Buharina in njegovih somišljenikov so Lenin in njegovi privrženci postavili nasproti jasno formulirano taktiko. Opozorili so, da se ne sme, ne glede na počasen ali hiter tempo revolucionarnega gibanja, prezreti niti ena od nekdanjih metod razrednega boja. Od revolucionarne socialne demokracije so zahtevali, da v duhu revolucionarnega množičnega boja usmerja tako

---

¹⁴ Tezisy Buharina predložennye im na bernskoj konferencii zagraničnih sekcij R. S. D. R. P. 27. februarja 1915 g. Proletarskaja Revoljucija, št. 1/96. Moskva 1930 (v nadaljnjem besedilu: Tezisy Buharina), stran 44.

¹⁵ Bernskaja Konferencija 1915 g. Proletarskaja Revoljucija, št. 5/40. Moskva 1925, str. 170—172.

¹⁶ Manifest je zahteval: vzpostavitev demokratične republike, pravico vseh narodov do samoodločbe, konfiskacijo zemlje fevdalcev in osemurni delavnik.

¹⁷ Tezisy Buharina, stran 44.

¹⁸ Vojna i sudby našego osvoboždenija. Social-Demokrat, št. 38, 12. februarja 1915, stran 1.

¹⁹ E. B. Boš, Bernskaja Konferencija 1915 g. Proletarskaja Revoljucija, št. 5/40. Moskva 1925, stran 82.

²⁰ Ideoloških razlik med Buharinom in Leninom tedaj niso dokončno izgladili, med vojno so se v raznih obdobjih in oblikah ponovno pojavile. (D. Baevskij, Borba Lenina proti Buharinskih šatamj mysli. Proletarskaja Revoljucija, št. 1/96. Moskva 1930, str. 25—29; Očerki po istorii I, str. 365—366; M. M. Karitonov, Zapiski Instituta Lenina II. Moskva 1927, str. 119—120.

parlamentarizem kot ekonomski boj v boj proti oportunistu. Formulirali so tudi prve ukrepe, ki se jih morajo lotiti na poti k preraščanju imperialistične vojne v državljansko.

Potem ko so v resoluciji razčlenili vire oportunistov, ki je privedel do zloma internacionale, so pozvali rusko socialno demokracijo, da mora podpreti vse internacionalne in revolucionarne akcije proletariata in da si mora prizadevati za zблиžanje vseh socialističnih elementov internacionale. Perspektivo za rojstvo nove internacionale so videli le v popolni ločitvi od oportunistov. Zavrnilo so gesla pacifistov in abstraktno besedičenje o miru.

Na vprašanje, kakšno stališče morajo boljševiki zavzeti do drugih socialističnih strank in skupin, so odgovarjali, da je njihova naloga krepiti proletarsko enotnost.²¹

Konferenca je s soglasno sprejetimi resolucijami dala močno pobudo za ideološko strnitev in okrepitev inozemskih sekcij boljševikov na jasno začrtani internacionalistični osnovi.

Dejavnost Lenina in levih internacionalistov na mednarodnih srečanjih s „socialisti“

Kmalu po izbruhu vojne so si pričeli socialisti nevtralnih dežel prizadevati, da bi obnovili mednarodne socialistične zveze. V prvih mesecih vojne so se sestali socialisti nevtralnih dežel v težnji, da obnovijo II. internacionalo, socialisti antantnih dežel in centralnih sil pa so se zbirali s ciljem, da proklamirajo svoja socialno-šovinistična gesla. Vsem je bilo skupno, da so videli osnovni vzrok vojne v kapitalizmu z njegovimi imperialističnimi in militarističnimi manifestacijami. Socialisti večinskih strank vojskujočih se dežel so z gesli »obrambe domovine« in »državljskega miru« podpirali svoje imperialistične vlade in s tem izdali načela socializma. Socialisti nevtralnih dežel si niso bili edini glede stopnje krivde obeh imperialističnih grupacij. Niso si bili na jasnem, ali nosi glavno krivdo za vojno antanta ali centralne sile.

Lenin je tedaj tako v nacionalnem kot v mednarodnem merilu z budnim očesom sledil najrahljšim premikom v delavskem gibanju. Globoko ga je prizadelo, da se je nemška socialna demokracija prelevila v cesarske socialiste in sklenila zvezo s kajzerjem in z generalnim štabom. Voditelji nemške socialne demokracije so postali neuradni zastopnik nemškega imperializma v nevtralnih deželah.

Z ogorčenostjo je sledil spletkam in diplomatiziranju socialnih šovinstov v zvezi s premestitvijo sekretariata Mednarodnega socialističnega biroja in njihovim pripravam na kopenhagensko konferenco.

Centristi so si tedaj namreč z veliko vnemo prizadevali, da bi sedež sekretariata M. S. B. premestili iz Bruslja v Amsterdam. Upali so, da bodo z »nevtralizacijo« sekretariata M. S. B. obudili k življenju internacionalo. 11. oktobra 1914 so se v ta namen v Stockholmu sestali socialisti skandinavskih dežel. Sestanka se je udeležil tudi Trölstra, predstavnik nizozemske stranke. Konferenca je med drugim pretresala predlog holandskih socialistov o premestitvi sekretariata M. S. B. iz Bruslja v Amsterdam in o kooptiranju nekaterih holandskih desnih socialistov v biro. Sklenili so, da skličejo mednarodno konferenco, ki naj bi rešila to vprašanje.

²¹ V. I. Lenin, Konferencija zagrančnih sekcij RSDRP. Sočinenija IV/21, stran 142.

Francoski in belgijski socialisti ter sekretariat M. S. B. so nasprotovali premetitvi sekretariata. Zadevo so nato skušali rešiti z začasno premetitvijo sekretariata iz Bruslja, ki so ga zasedli Nemci, v Haag.²²

Lenin je ostro obsodil priprave na kopenhagensko konferenco. Pobudo zanj je pripisal nemškimi centristom. »Sedaj moramo izvajati načelno linijo,« je pisal Šljapnikovu. »Zavest petrograjskih delavcev je trdnejša — prežema jih sovraštvo do izdajalcev nemške socialne demokracije. Z vsemi silami moramo podpreti in okrepiti ta občutek in zavest o nujnosti trde, odločne borbe z mednarodnim oportunizmom. Doslej je bila nemška socialna demokracija avtoriteta — sedaj je primer, kako ne smemo delati!« Z ogorčenjem in zaničevanjem je pisal o Trölstri. »Ne podpirajte teh nevarnih sovražnikov delavskega gibanja, ki v času krize 'teoretično' branijo šovinizem in ki se ukvarjajo z mizerno in odvratno diplomacijo.« V nekaj pismih je odsvetoval Šljapnikovu, da bi se udeležil konference,²³ zakaj udeležba na konferenci je priporočljiva le tedaj, če jo je mogoče izkoristiti za propagiranje idej revolucionarne socialne demokracije.

Udeležba na kopenhagenski konferenci²⁴ (17. in 18. decembra 1914) je bila zelo slaba. Delo konference je potekalo za zaprtimi vrati v veliki tajnosti. Danski predstavniki so zatrjevali, da je tajnost konference potrebna zaradi vojne in danske nevtralnosti.²⁵

Konferenca, sklicana na socialnošovinistični osnovi, ni mogla premostiti krize, v katero je zapadla internacionala. Nasprotovali so ji francoski in belgijski socialni patrioti, katerih dežele so okupirale nemške armade. Ti 'socialisti' niso hoteli sedeti skupaj za mizo z nemškimi 'socialisti'. Tudi 'angleški socialisti' se niso hoteli srečati z 'nemškimi socialisti'.

Dva meseca po kopenhagenski konferenci so se srečali 14. februarja 1915 v Londonu predstavniki socialističnih strank antantnih dežel.

Deklaracijo boljševikov, ki jo je na konferenci prebral Litvinov, je skiciral Lenin.²⁶ V njej je razkrinkal ozadje sklicanja konference in se ostro distanciral od namenov in ciljev konference. V deklaraciji je rečeno: »Preden začnemo razpravo glede obnove internacionale in preden poskušamo obnoviti mednarodne zveze med socialističnimi delavci, smo kot socialisti dolžni, da zahtevamo: 1. da Vandervelde, Guesde in Sembat takoj izstopijo iz buržoaznih kabinetov Belgije in Francije; 2. da belgijska in francoska socialistična stranka zapustita tako imenovani »nacionalni blok«, ki pomeni izdajstvo socializma in služi prikrivanju orgij šovi-

²² M. Fainsod, *International Socialism and the World War*. Cambridge Mass. 1935, stran 44; Golos št. 53, 13. novembra 1914, stran 2.

²³ Primerjaj Leninovo korespondenco s Šljapnikovim Sočinenija V/49 in sicer Lenina pisma Šljapnikovu z dne 27. oktobra 1914, str. 21—22; 31. oktobra 1914, str. 23—24; z dne 3. januarja 1915, stran 47; z dne 17. januarja 1915, stran 51.

²⁴ Humbert-Droz, *Der Krieg*, stran 99; Naše slovo št. 1, 29. januarja 1915, stran 2.

²⁵ V resoluciji konference, ki so jo soglasno sprejeli, je rečeno, da je bil njen cilj najti skupno osnovo za socialistično mirovno akcijo. Rešitev miru so videli v obveznem mednarodnem razsodišču, odpravi tajne diplomacije in v deklarativnem priznanju pravice narodov do samoodločbe. Del teh gesel so si izposodili iz kopenhagenske resolucije, sprejete na mednarodnem kongresu II. internacionale leta 1910. Pri tem pa so načrtno povsem obšli revolucionarne sklepe iste resolucije, ki jih je obvezala, da z vojno izzvano politično in ekonomsko krizo izkoristijo za strmoglavljenje kapitalističnega razrednega gospodarstva.

²⁶ Leninovo pismo redakciji Naše slovo z dne 9. februarja 1915. Sočinenija V/49, str. 60—63.

nizma, ki jih izvaja buržoazija; 3. da vse socialistične stranke prenehajo zatiskati oči pred zločini ruskega carizma in nudijo svojo pomoč boju proti carizmu, ki ga vodijo ruski delavci, ne ustavljajoč se pred nikakimi žrtvami.« Litvinov je pozval socialiste, da podajo roko tistim revolucionarnim socialnim demokratom Nemčije in Avstrije, ki odgovarjajo na vojno s propagando za revolucionarno aktivnost, in obsodil demagoške fraze socialnih šovinistov, s katerimi so ti opravičili vstop v vojno. Opozoril je na nujnost zbiranja resničnih internacionalističnih sil na revolucionarni osnovi, zbiranje sil, ki so kos premostiti krizo, v katero je padla internacionala.

Ko je Lenin ocenjeval konferenco, je zapisal: »Naloga nasprotnikov socialnih šovinistov na londonski konferenci je bila jasna: zapustiti to konferenco v imenu jasnih antišovinističnih principov, ne da bi pri tem zapadli v germanofilstvo, kajti germanofili so zaradi šovinističnih, ne pa iz kakih drugih razlogov odločni sovražniki londonske konference!«²⁷

13. in 14. aprila 1915 so se sestali na Dunaju socialisti centralnih sil. Prav tako kakor v Londonu je tudi na Dunaju večina delegatov nasprotovala revolucionarni taktiki.²⁸ Podobno kakor antantni socialisti so tudi socialisti centralnih sil izjavili, da so narodi vseh dežel kljub dolgotrajni vojni trdno odločeni, da z vso silo branijo svojo neodvisnost, kar naj bi v manj diplomatskem jeziku pomenilo, da so se tudi 'socialisti' odločili bojevati se za stvar svoje buržoazije oziroma za imperialistične cilje vojne. Sredi vojne vihre so pričakovali, da bo mir lahko rešilo mednarodno arbitražno razsodišče, ki naj bi urejalo konflikte med državami.

Obe srečanji 'socialistov', v Londonu in na Dunaju, sta pokazali, da med njimi ni mogoč sporazum o skupni mirovni politiki tako dolgo, dokler bodo socialni šovinisti v obeh vojskujočih se taborih zagovarjali imperialistično politiko svojih vlad in si postavljali v zavezništvu z vladajočimi razredi svojih dežel za vojni cilj zmago svojih dežel oziroma svojih imperialističnih grupacij.

Nekaj mesecev po obeh konferencah je Lenin o njih zapisal: »Resnična politika londonskih in dunajskih junakov socialnega šovinizma je v tem, da zagovarjajo udeležbo v imperialistični vojni, da zagovarjajo pobijanje nemških delavcev po francoskih in obratno, češ da bo tako odločeno, katera nacionalna buržoazija naj ima prednost pri ropanju tujih dežel. Za prikrievanje te politike in za zavajanje delavcev služi londonskim in dunajskim junakom fraza »mi vendar priznavamo samostojnost narodov, ali drugače izraženo, priznavamo samoodločbo narodov, zavračamo pa aneksije itd.«²⁹

Pojem obrambe domovine bi bilo po Leninovem mnenju mogoče uporabiti le za vojno proti imperialističnim velesilam, absurdno pa bi bilo, da bi ga uporabljali za vojno med imperialističnimi velesilami, za vojno, katere namen je, kdo bo znal bolje izropati balkanske dežele, Malo Azijo itd.

Leninovi revolucionarni taktični koncepti na mednarodnih konferencah socialistk in socialistične mladine

Prva mednarodna konferenca, na kateri so se prvič po začetku vojne srečali socialisti iz vojskujočih se in nevtralnih dežel, je bila konferenca socialističnih žensk v Bernu (od 26. do 28. marca 1915).

²⁷ Sočinenija IV/21, stran 156.

²⁸ L. Brügel, Geschichte der österreichischen Sozialdemokratie V. Wien 1925, stran 221.

²⁹ V. I. Lenin, O Programme mira. Sočinenija III/19, stran 49.

Pobudo za sklicanje te konference so dali boljševiki. Njen namen in cilj je Krupska označila takole: »Pomembno ni bilo zgolj, da je do takšne konference prišlo, ampak da konferenca ne bi imela pacifističnega značaja in da se postavi na dosledno revolucionarno stališče.«³⁰ Centralni komite boljševikov je že v novembru leta 1914 prek uredniškega odbora časopisa *Rabotnica* poslal pismo Klari Zetkin s predlogom, da skliče neuradno konferenco, ki bi strnila vrste levece. Mesec za tem pismom, ki je vsebovalo glavne zahteve manifesta CK in v katerem so pozivali ženske vsega sveta, da ostanejo zveste socializmu in pritegnejo delavske ženske v boj proti državljanskemu miru in proti vojni, so sestavili in razposlali še okrožnico levih socialističnih žensk.³¹

Klara Zetkin je kot sekretarka mednarodnega socialističnega biroja sklicala izredno konferenco socialističnih žensk,³² katere se je udeležilo okoli trideset delegatk.

Prevladujoča koncepcija na konferenci je bila boj za mir na pacifističnih osnovah. Razen ruske delegacije nobena ni postavila zahteve po prehodu k državljanski vojni, nobena ni predložila razcepa z voditelji, ki so izdali socializem.

Vprašanje mirovne akcije je bilo najpomembnejše vprašanje na konferenci. Predložena sta bila dva osnutka resolucije: resolucija mednarodnega sekretariata ženskih socialističnih organizacij in osnutek resolucije CK boljševikov. Klara Zetkin je branila pacifistično resolucijo, ki jo je napisala s soglasjem nizozemskih socialistk in jo predložila že pred konferenco v pregled britanski sekciji.³³ Krupska je upravičeno označila resolucijo kot »zelo sentimentalen pacifizem Angležinj in Nizozemk«.³⁴

Osnutek resolucije CK boljševikov je bil sestavljen na osnovi manifesta CK. Inès Armand je s presenetljivo natančnostjo in jasnostjo branila in pojasnjevala posamezne zahteve, izražene v ruski resoluciji. Apelirala je na socialistično zavest delegatk. Poudarila je, da je cilj konference, da koordinira delo za mir in okrepi celotno socialistično aktivnost.

Razprava, ki je sledila, se je vrtela okoli resolucije ruske delegacije. Govornice niso imele resnih protidokazov. Nekatere so poudarjale, da je vprašanje sicer pravilno zastavljeno; da pa revolucionarne poti konference ne bo sprejela; druge so trdile, da mirovna konferenca ni mesto, kjer bi razpravljali o takšnih problemih, ker spada razprava o taktiki socialističnih strank predvsem v kompetenco socialističnih mednarodnih kongresov. Izrazito pacifistično usmerjene delegatke so zahtevale, da konferenca ne sme postati razsodišče za izrekanje enostranskih razsodb,

³⁰ Krupskaja, *Erinnerungen*, stran 338.

³¹ D. Baevskij, *Borba za III Internacional do Cimmervalda. Proletarskaja Revolucija, Istoričeskij Žurnal Istparta št. 4. Moskva 1934*, stran 28.

³² D. Baevskij, *Lenin i Cimmervald'skaja levaja. Borba Klassov, Istoričeskij masovjy ežemesjačnyj žurnal št. 3. Moskva 1934*, str. 35–36.

³³ M. Philipps, *The Women's International. The Contemporary Review št. 593, maja 1915*, stran 650. — Težišče resolucije Klare Zetkin je bilo v prikazovanju grozot in posledic vojne. Povsem je obšla vprašanje revolucionarnih perspektiv, ki jih poraja vojna. Pozvala je socialistke, naj vodijo vojno proti vojni; to geslo je razglasila že II. internacionala. Zavzemala se je za mir brez aneksij, ni pa omenila izdaje socialističnih voditeljev in poloma II. internacionale. Povsem je obšla vprašanje razcepa z oportunisti in zahtevo po boju proti šovinizmu — skratka v resoluciji se ni dotaknila niti enega od osnovnih vprašanj, ki so jih tedaj že postavljali ruski socialisti.

³⁴ Krupskaja, *Erinnerungen*, stran 341.

ker bi obravnavala o teh vprašanih po njihovem mnenju izzvala nepotrebno zaostri-
tev in ustvarila nove zapreke v prizadevanju za mir. Čas, da bi pozivali k revoluciji,
še ni prišel.

Osnutek ruske resolucije je bil zavržen z 21 glasovi. Samo šest rok ruskih
delegatk, je pisala Olga Ravič, se je dvignilo zanjo. Za resolucijo mednarodnega
sekretariata ženskih organizacij je glasovalo 21 delegatk, 6 jih je bilo proti.

»Glasujemo,« je rečeno v izjavi ruske delegacije, »proti resoluciji, ki jo je kon-
ferenca sprejela, iz tehle razlogov: mednarodni socializem kot celota preživlja
strašno krizo; naša konferenca se je zbrala v trenutku, ko je delavska internaci-
onala razpadla, ko moramo z velikimi težavami ustanoviti novo, tretjo internaciona-
lo.« »Naša konferenca,« je nadalje rečeno v izjavi, »bi lahko postala temeljni
kamen bodoče, tretje internacionale, če bi se odločno postavila proti oportunistu.
To želimo izraziti z našim osnutkom resolucije.«

S pozivom k revolucionarnemu boju proti šovinizmu je ruska delegacija opozo-
rila na pomanjkljivosti v sprejeti resoluciji. »Podali smo svojo izjavo, ki jo je
branila Inèss. Samo zastopnica Poljske Kamenska se je opredelila za našo izjavo.
Vse druge so obsojale našo politiko odcepitve. Toda resničnost je kmalu pokazala
pravilnost našega stališča. Sentimentalni pacifizem Angležinj in Nizozemk ni pre-
maknil mednarodne akcije naprej niti za korak. Revolucionarni boj in ločitev od
šovinistov pa bi lahko privedla do prenehanja vojne,« je zapisala Krupska.³⁵

Lenin je z veliko pažnjo zasledoval potek konference in za boljševiško delega-
cijo sestavil osnutek resolucije. »Čutiti je bilo, kako težka mu je vloga voditelja,
ki stoji za kulisami ob strani, ko se odloča o stvari izrednega pomena in ga vsa
njegova bit sili k temu, da bi bil udeležen neposredno,« je zapisala v spominih na
te dogodke Krupska.

Večjo enotnost so delegatke dosegle v vprašanju boja proti visokim življenj-
skim stroškom. Ta resolucija je bila soglasno sprejeta. — Razhajale pa so se v
vprašanih boja proti nacionalizmu in šovinizmu. Obravnavanje tega vprašanja ni
prišlo prek pacifističnih okvirov. Govorice so sicer poudarjale potrebo boja proti
šovinizmu, katerega vzroke so iskale v pomanjkljivi socialistični vzgoji, apelirale
so na socialistično zavest, toda v glavnem so ta gesla izzvenela v prazno. Ruska
delegacija je takšnemu govoričenju nasprotovala in opozorila na konkretne kore-
nine šovinizma.

Ko je Krupska ocenjevala rezultate konference, je zapisala, da je prevlado-
valo pacifično razpoloženje. Toda v primerjavi z londonsko konferenco je bil
dosežen velik napredek. Pomembno je bilo že dejstvo, da so se sploh zbrale na
skupni konferenci socialistke vojskujočih se dežel.³⁶ Socialdemokrat je opozoril,
da konferenca ni povsem izpolnila nalog, katere ji je postavljaj razvoj dogodkov.
Ni postala kašipot za socialiste raznih dežel, ni položila vogelnega kamna za bo-
dočo internacionalo. Po mnenju Socialdemokrata so naredile predstavnice večine
na konferenci boječ in neodločen korak; toda življenje jih bo porivalo naprej in
bo terjalo, kar je potrebno.³⁷

Teden dni po mednarodni konferenci socialistk se je v Bernu pričela medna-
rodna mladinska socialistična konferenca (od 5. do 7. aprila 1915). Tudi ta ni

³⁵ Ibidem, stran 341.

³⁶ Ibidem, stran 340.

³⁷ Socialdemokrat št. 42, 21. maja 1915, priloga stran 2.

dobila »blagoslova« uradne socialistične organizacije — biroja mednarodne socialistične lige, ki je konferenci celo nasprotoval.

Voditelji nacionalnih mladinskih organizacij so bili zato prisiljeni delati na lastno odgovornost. »Prepričani smo bili,« je pisal Münzenberg, organizator konference, »da ni mogoče sklicati konferenco s pomočjo mednarodnega biroja in zato smo se odločili, da jo skličemo brez njega.«³⁸

Na konferenci se je zbralo 14 delegatov. Glavni predmet obravnave je bilo vojno vprašanje in trenutni položaj socialnodemokratskih strank in socialističnih mladinskih organizacij. Sprejeli so protivojno resolucijo, ki je izrazila globoko protivojno razpoloženje in proklamirala zahtevo po miru. Resolucija pa ni vsebovala akcijskega programa. Ugotavljala je, da je vojna nezdržljiva z interesi delavskega razreda in obsodila politiko državljanskega miru.

Ruska delegacija je konferenci predložila svojo resolucijo o vojni in o nalogah socialističnih mladinskih organizacij. Armandova je v dolgem govoru branila in utemeljevala to resolucijo, ki je bila sestavljena na zahtevo manifesta CK. Ostro je kritizirala resolucijo biroja. Zahtevala je, da zaostrijo v resoluciji formulacije proti socialnim šovinistom in se izrečejo proti vsaki vojni z imperialističnim namenom, metode taktike pa izrazijo odkrito. Po dolgotrajni obravnavi je večina zavrnila rusko resolucijo.³⁹

»Prav ob mladinski konferenci,« je zapisala Balabanova, »sem imela priložnost opazovati, s kakšno neverjetno resnostjo se je tovariš Lenin na vsakem, še tako nepomembnem forumu, udeleževal vsega, kar je zadevalo sprejem resolucije, ki jo je sestavil. Posvetovanj se je udeleževal posredno; zastopnike svoje frakcije, ki so izmenoma prihajali k njemu, je vodil iz kavarne Narodni dom. Nisem se mogla zadržati, da mu ne bi izrazila začudenja in občudovanja.«⁴⁰

Antimilitaristična akcija mladine se je hitro razmahnila. Novoizvoljeni biro za mednarodne zveze socialističnih mladinskih organizacij v Zürichu s sekretarjem Münzenbergom na čelu je pričel 1. septembra leta 1915 izdajati revijo Jugend-Internationale, ki je izhajala štirikrat letno v treh jezikih.⁴¹

Čeprav je imela konferenca močan pacifističen prizvok, je pokazala, da je socialistična mladina odločena, da s preosnovo mednarodne socialistične mladinske organizacije premosti nacionalizem in najde nove oblike, ki bi jo združevale v boju proti vojni.

Ko je Lenin vrednotil rezultate konference socialističnih žensk in konference mladine, je opozoril, da konferenci nista določili bojne linije internacionalistov. Proletariata nista opozorili na nevarnosti, ki mu grozijo od socialnošovinističnih pojmov. V glavni resoluciji, ne da bi delavcem povedali, da je stvar socializma brez boja proti socialnemu šovinizmu brezupna. »Te konference so pomenile stopicanje na mestu,« je zapisal Lenin.⁴²

³⁸ V. Mjuncenberg (Münzenberg W.), S Libknektom i Leninym. Pjatnadcat' let v proletarskom junošeskom dvizenii, 2. izd. Moskva, Leningrad 1930, str. 92—102.

³⁹ Internationale sozialistische Jugend-Konferenz in Bern. Offizieller Verhandlungsbericht, Die Abrüstungstrage. Berner Tagwacht št. 88, 17. aprila 1915, stran 1.

⁴⁰ A. Balabanov, Erinnerungen und Erlebnisse. Berlin 1927 (v nadaljnjem besedilu: Balabanov, Erinnerungen) stran 102.

⁴¹ V nemščini in italijanščini z naklado po 10.000, v skandinavskih jezikih pa 30.000 izvodov.

⁴² V. I. Lenin, Socializm i vojna. Sočinenija IV. izd., tom 21, stran 295.

Zimmerwaldska konferenca in formiranje zimmerwaldske levice

Srečanja socialistov iz nevtralnih in vojskujočih se dežel na nacionalnošovinističnih in pacifističnih osnovah niso uspela. Konference s takšnimi izhodišči niso mogle premostiti krize, v katero je padla internacionala.

Pobudo, da se ohranijo mednarodne zveze med socialisti, so tedaj imeli italijanski in švicarski socialisti. Prizadevali so si, da s premestitvijo M. S. B. v Haag oživijo njegovo dejavnost. Oddino Morgari, sekretar socialistične frakcije v italijanskem parlamentu, je v aprilu leta 1915 po naročilu italijanske in švicarske socialistične stranke odpotoval v Francijo in Anglijo z namenom, da pridobi francoske in angleške socialiste za mednarodno konferenco.⁴³ Podporo za svoje predloge pa je Morgari dobil samo med manjšinskimi skupinami socialistov v Franciji in Angliji.⁴⁴

Zaradi odpora socialnih patriotov je Morgarijeva misija spodletela. Teden dni pred vstopom Italije v vojno je predsedstvo italijanske socialistične stranke na seji 15. maja 1915 sklenilo, da bo šlo mimo opozicije večinskih skupin 'socialistov' in dalo pobudo za sklicanje mednarodne konference na kraju, ki bo določen pozneje. Na kongres bi povabili vse socialistične stranke oziroma njihove sekcije in vse delavske organizacije, ki so proti državljskemu miru, se zavzemajo za razredni boj ter so pripravljene bojevati se na osnovi vzajemne mednarodne akcije za cilj, ki ne pozna niti nasilnih aneksij niti spreminjanja državnih meja proti volji ljudstva. V smislu intencij te resolucije je prišlo 11. julija do preliminarne konference v Bernu, na kateri so sestavili smernice za bodočo konferenco. K sodelovanju so povabili samo organizacije, ki so imele uradne predstavnike v M. S. B., niso pa povabili resnično doslednih internacionalistov. »Vprašujem se: zakaj tako?« je pisal Zinovjev. »To končno ni uradna konferenca, temveč konferenca levice. Med konferenco sem na to vprašanje dobil odgovor.«⁴⁵

Na bernskem srečanju so sklenili, da skličejo drugo preliminarno konferenco, na kateri bi določili sestavo konference, dnevni red in osnutke resolucij. Zinovjev je na tej konferenci predložil tri predloge in preliminarni dnevni red za bodočo konferenco.⁴⁶ Po večurni razpravi so sprejeli samo predloge, ki jih je vsebovala že italijanska resolucija, predlog Zinovjeva o povabilu levih predstavnikov na konferenco pa so zavrnili. Druga vprašanja so 'odložili'. Večina navzočih, razen Zinovjeva, se je zavzemala za to, da povabijo na konferenco tudi 'centriste': Haaseja, Brantinga in Troelstro.

»Tako imenovana konferenca levice,« je poln ogorčenja pisal Zinovjev, »bo dejansko konferenca 'spravljivcev' centra s socialnimi šovinisti.« »Nihče ne želi resno sklicati konference levih,« je dodala Krupska. »Nihče od navzočih ni pripadal levici in vse besedičenje daje vtis, da nihče od udeležencev ni resno mislil, da bi sklicali konference levice.«⁴⁷

⁴³ L. Trotzki, *Mein Leben*. Berlin 1930, stran 238.

⁴⁴ L. Trockij, *Vojna i Revolucija*. Krušenje vtorogo Internacionala i podgotovka tretjega I. Petrovgrad 1922, stran 108.

⁴⁵ G. Zinovjev, Otčet delegata TsK RSDRP o predvaritelnom soveščani sostoiajšemsja 11. julia 1915 g., po voprosu o sozive međunarodnoj konferencii. Leninskij Sbornik XVI (v nadaljnjem besedilu: Zinovjev Otčet delegata), str. 161—164.

⁴⁶ Zinovjev, Otčet delegata, str. 163—164.

⁴⁷ Krupskaja, *Erinnerungen*, stran 348.

Lenin je bil v času med preliminarno konferenco in zimmerwaldskim zborovanjem, zlasti v času ko so pričakovali sklicanje druge preliminarne konference, zelo razburjen.⁴⁸ Pisal je pisma Zinovjevu, Radeku, Berzinu, Kollontajevi in tovarišem v Lausannu z namenom, da bi dobili mandate za konferenco resnični 'levi' in da bi bile vrste levice kar najbolj strnjene. Poln optimističnega pričakovanja je v la-konskem stilu pisal Kollontajevi: »Vprašanje konference levičarjev napreduje. Prva konferenca je že bila, druga, odločilna, se približuje. Izredno pomembno je pri-tegniti na levo Švede (Höglunda) in Norvežane... Po našem mnenju mora nasto-piti levica s splošno ideološko deklaracijo: 1. z odločno obsodbo socialnih šovinis-tov in oportunistov; 2. s programom revolucionarnih akcij (lahko rečemo: držav-ljanska vojna ali revolucionarne množične akcije, to ni važno); 3. obsoditi je treba geslo 'obramba domovine' itd. — Velik pomen bi imela ideološka deklaracija »levih« v imenu nekaterih dežel. (Seveda ne v duhu plehkosti K. Zetkin na ženski konfe-renci v Bernu, Zetkinova je obšla vprašanje obsodbe socialnega šovinizma!! Morda iz želje po miru s Südekumom-Kautskim??) ...«⁴⁹

Za Lenina je bilo sklicanje mednarodne konference zastopnikov levega krila socialističnih strank dogodek prve vrste. »Druga konferenca je predvidena za sedmi avgust,« je poln pričakovanja pisal Radeku. Kollontajevi pa: »Kaže, da pripravljalne konference 5. septembra ne bo, temveč konferenca sama. Storititi morate vse, da pošljete sem ali Höglunda ali kakega zelo levega in zelo trdnega Norvežana... Če je res nemogoče, da kdo od njiju pride, tedaj mi pošljite takoj priporočeno pismo... V njem naj sporočijo, da prepuščajo svoj mandat našemu CK... ali... naj dajo izjavo o solidarizaciji s CK + svojo Prinzipienerklärung + (spremno) pismo za konferenco z naročilom našemu CK, da prečita pismo na glas (ali glasuje o njem, če je mogoče). Zelo pomembno bo, če bodo objavili v Prinzipienerklärung brez-kompromisen boj (vkjučno razcep) oportunistu-socialšovinizmu. Dosezite prav v tej točki kar največjo možno jasnost in trdnost formulacije. Pošljite nemudoma dopisnico, ali ste dobili to pismo, ali se nadejate (ali ste prepričani), da se bo nekaj teh stvari izpolnilo.«⁵⁰

Lenin je v optimističnem zanosu upal, da bo postalo srečanje zimmerwaldov-cev ustanovna konferenca tretje internacionale ali da bo ustvarilo osnove zanj. Dva dni pred začetkom konference je odpotoval v Bern, da bi v privatnih razgo-vorih pridobil nekatere delegate za svojo taktiko. Oba francoska delegata, Mer-rheima in Bourderona, ki ju je Trocki označil za zelo umirjena pacifista, je dal Lenin pričakati na postaji in privedi k sebi. Po izjavah Merrheima sta z Leninom obravnavala celih osem ur točko za točko stališča, ki bi jih bilo treba zavzeti na zimmerwaldski konferenci.⁵¹

Lenin je vodil tudi privatno konferenco z delegati, ki so predstavljali levo krilo na konferenci in so se pozneje priključili zimmerwaldski levici. »V Bernu so mene in Höglunda na postaji pričakali ruski boljševiki,« je zapisal Ture Nerman, zastop-nik švedske socialistične mladine. »Se istega večera smo imeli v emigrantski sobi Zinovjeva zasedanje v navzočnosti Lenina, Radeka, Berzina, Zinovjeva, Švicarja Plattena in drugih. Odločili smo se za enoten, radikalen nastop.«⁵² Po izjavah

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Leninovo pismo Kollontajevi, napisano julija 1915. Sočinenija V/49, str. 94—95.

⁵⁰ Leninovo pismo Kollontajevi z dne 19. avgusta 1915. Sočinenija V/49, str. 128—129.

⁵¹ D. S. Saposs, *The Labor Movement in Post-War France* New York 1931, str. 35—36.

⁵² Berner Tagwacht, 5. septembra 1935, cit. v Humbert-Droz, *Der Krieg*, str. 150—151.

Trockega, ki se je tudi udeležil te konference, so se na njej sporazumeli, da bodo obsodili uradne socialistične stranke, da bodo formulirali načela razredne politike in na tej osnovi združili vso levico. Lenin je govoril o značaju vojne in o nalogah socialne demokracije.⁵³

Organizacija konference je bila v rokah Roberta Grimma, enega od vodilnih članov švicarske socialnodemokratske stranke in glavnega urednika časopisa *Berner Tagwacht*.

Konferenca je dala pobudo in simbol gibanju, iz katerega je zrastle III. internacionala. Trajala je od 5. do 8. septembra. Po ideološki sestavi je bila zelo heterogena. O konferenci so na voljo raznovrstni viri: Leninovi članki, spominsko gradivo Leninovih sodelavcev (Zinovjeva, Sklovskega, Radeka itd.) in Grimmova zapuščina.

Že v začetku so se na konferenci izoblikovale tri skupine. Levo krilo z Leninom na čelu je predstavljalo tesno povezano skupino, ki je štela sedem članov. To krilo je bilo dobro organizirano, enotno in solidarno. Branilo je integralen program. Čeprav je bilo v manjšini, mu je uspelo moralno in ideološko vplivati na potek konference. Desno krilo je vključevalo večino nemške delegacije, nekaj Italijanov in Poljakov ter ruske menjševike; to skupino je sestavljalo okoli dvajset delegatov. Zavzemali so se za pacifistična gesla in nasprotovali odkritemu razcepu s socialnimi šovinisti. Boj na konferenci je potekal med levim in desnim krilom. Med tema dvema skupinama je bila manjša skupina 'centra' (Grimm, Trocki, Balabanova in Roland-Holstova), ki so ji pripadali organizatorji konference.

Konferenca je med mnogimi pozdravi prejela tudi pismo Karla Liebknechta; v Švico ga je prinesla njegova žena.⁵⁴ Liebknecht je v pismu izrazil soglasnost s tezami zimmerwaldske leveice, pozval k razcepu z oportunisti, k solidarnosti francoskih in nemških socialistov ter ustanovitvi nove, to je III. internacionale. Zahteval je, da se brez prizanašanja obračuna z izdajalci internacionale v Nemčiji, Angliji, Franciji in drugod. Pozval je socialiste v neizprosni boj proti imperializmu. Njegovo pismo, polno revolucionarnega poleta, je izzvalo vihar navdušenja pri vseh delegatih. Izjema sta bila Ledebour in Adolf Hoffman, ki sta bila — ne brez razloga — bolešno vznemirjena in sta si šepetala nekaj 'o Liebknechtovi prenapetosti'.⁵⁵ Lenin je bil navdušen. Podzavestno je ponavljal: državljanska vojna in ne državljanski mir.⁵⁶

Glavna tema konference je bila mirovna akcija. Zimmerwaldska levica je predložila osnutek manifesta — podroben bojni načrt za preraščanje imperialistične vojne v državljansko. V njem so bila poudarjena načelna stališča, za katera naj se odloči konferenca. V uvodu je Lenin opozoril na imperialistični značaj vojne in zlaganost gesel o 'obrambi domovine' in o boju za nacionalno neodvisnost, s katerimi so vlade in buržoazije skušale slepiti proletariat.

V manifestu so poudarili, da boj proti svetovni vojni vključuje vrsto konkretnih zahtev, kot so zavračanje vojnih kreditov, izstopanje socialistov iz ministrskih kabinetov, izkoriščanje parlamentarne tribune za razkrinkavanje protisocialističnega značaja vojne, propagiranje mednarodne solidarnosti v strelskih jarkih itd.

⁵³ Trockij, *Vojna i Revoljucija*, stran 56.

⁵⁴ E. Meyer, *Liebknecht und die III. Internationale*. Die Rote Fahne št. 12, 15. januarja 1925, str. 1—2.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Ibidem*.

Te zahteve v Leninovem strateškem načrtu naj bi pospešile uničenje imperialističnega in državnega aparata vladajočih razredov, revolucionarna propaganda med vojaki pa razkrojila imperialističnega duha armad. »Samo socialna revolucija lahko privede do trajnega miru in osvoboditve vsega človeštva,« je rečeno v sklepu manifesta.⁵⁷

V obrambo svoje resolucije so predstavniki leveice poudarili, da je poziv k miru brez načelnega stališča do svetovne vojne in do poloma internacionale komaj mogoč. »Potrebno je, da smo si povsem na jasnem o predpostavkah in o ciljnih mirovne akcije. Ta jasnost je najprej potrebna delavskemu razredu. Boj za mir je mogoč šele po osvoboditvi iz okovov buržoazne politike vztrajanja v vojni. Ta boj mora biti po svoji vsebini in po sredstvih revolucionaren. Mirovna akcija se ne more omejiti le na mirovni cilj. Ob velikih socialnih protislovjih se bo mirovna akcija spremenila v boj za socializem. Druga naloga socialne demokracije je, da vsebino mirovne akcije tudi agitacijsko določi. V okviru meščanske družbe ni mogoče krotiti nevarnosti imperializma, zato mora biti boj za mir hkrati tudi revolucionaren boj proti kapitalizmu.«

Leninova resolucija je izzvala živahno obravnavo. Iz zapisnika zimmerwaldske konference in spominov udeležencev se vidi, da je pri pacifistih zadela na nerazumevanje. Večina nemške delegacije se je odločila proti Leninovi resoluciji in potrdila svojo centristično pozicijo. Opozicija v vrstah francoskih delavcev se je šele začela oblikovati. Italijanska delegacija prav tako ni imela poguma, da bi odkrito nastopila proti oportunistu in podprla idejo o ustanovitvi tretje internacionale. Večino na konferenci so predstavljali pacifisti, ki nikakor niso bili pripravljeni opustiti svojih stališč.

Levica je dokazovala polom druge internacionale, žigosala je oportunistične voditelje kot povzročitelje njenega zloma in postavljala vprašanje o potrebi nove internacionale. Pozivala je na boj z oportunisti. »Tega koraka,« je zapisal Šklovski, »so se bali kot ognja.«

Pri glasovanju o predaji načrta resolucije zimmerwaldske leveice v obravnavo komisiji je glasovalo 19 delegatov proti, 12 pa za. Uradna verzija poročila konference je prikazala razpravo o Leninovi resoluciji v centrističnem duhu.

Konferenci so bili predloženi trije osnutki manifestov. Predložili so jih: zimmerwaldska levica, desno krilo nemške delegacije in predstavnik časopisa Naše slovo. Te osnutke so nato izročili posebni komisiji sedmih članov (Lenin, Grimm, Ledebour, Trocki, Merrheim, Rakovski in Modigliani),⁵⁸ ki je izdelala nekaj osnovnih tez in nato pooblastila Grimma in Trockega, da sestavita dokončno besedilo.

»Dnevi konference so bili viharini,« je pisal Trocki. »Revolucionarno krilo, ki ga je predstavljal Lenin, in pacifistično krilo, ki mu je pripadala večina delegatov, sta se le s težavo zedinila za skupen manifest, katerega osnutek sem izdelal. Manifest še zdaleč ni povedal vsega, kar je bilo potrebno reči. Toda kljub temu je pomenilo velik korak naprej. Lenin je stal na skrajnem levem krilu konference. V vrsti vprašanj je ostal sam v okviru zimmerwaldske leveice, ki ji formalno nisem

⁵⁷ V. I. Lenin, Proekt manifesta, vnesennyj na meždunarodnuju socialističeskuju konferenciju v Cimmerval'de levoi gruppoj delegatov. III. izd., tom 18, stran 419. — Glej tudi A. Balabanov, Die Zimmerwalder Bewegung 1914—1919. Grünberg, Archiv für die Geschichte des Socialismus und der Arbeiterbewegung, 12. Jahrg. Leipzig 1926 (v nadaljnjem besedilu: Balabanov, Die Zimmerwalder Bewegung), str. 321—323.

⁵⁸ Leninskij Sbornik XIV, stran 187.

pripadal, čeprav sem ji stal v vseh osnovnih vprašanjih blizu. V Zimmerwaldu je Lenin ostro napel pero za poznejše mednarodne akcije. Lenin je tu položil prve temeljne kamne za revolucionarno internacionalo.⁵⁹

V manifestu, ki ga je konferenca soglasno sprejela, so vojno označili za imperialistično, zavrnilo državljanski mir in zahtevali boj proti buržoaznim vladam, da se tako izsili mir. »Mir brez aneksij in vojne odškodnine,« je bilo geslo manifesta. »Samoodločba narodov mora postati neomajna osnova nacionalnih odnosov,« je rečeno v manifestu.⁶⁰ Besedilo manifesta je predstavljalo kompromis med različnimi, celo protislovnimi tendencami — med pacifisti, ki so bili proti vsaki vojni, in revolucionarnimi internacionalisti.

»Manifest, ki ga je sprejela konferenca, nas povsem ne zadovoljuje,« je poudarila zimmerwaldska levica v posebni dodatni izjavi. »Manifest ne vsebuje karakteristike ne odkritega in ne prikritega oportunizma, ki se skriva za radikalnimi frazami, oportunizma, ki ni samo glavni povzročitelj zloma internacionalne, ampak ki hoče ta zlom tudi ovekovečiti.« Poudarili so, da manifest ne vsebuje jasne karakteristike sredstev boja proti vojni. Zimmerwaldska levica se je v svoji izjavi obvezala, da bo v socialističnem tisku in na zborovanjih internacionalne še dalje odločno branila marksistično stališče do nalog, ki jih pred proletariat postavlja doba imperializma. »Za manifest glasujemo zato,« je rečeno, »ker vidimo v njem poziv k boju, ta boj pa želimo biti skupaj z drugimi pripadniki internacionalne.«⁶¹ »Kljub nedodelanosti smo podpisali kompromisni manifest,« je zapisal Lenin. »Bilo bi sektaško, če ne bi hoteli napraviti tega koraka naprej skupaj z manjšino Nemcev, Francozov, Švedov, Norvežanov, Švicarjev, ako si ohranimo popolno svobodo in možnost, da kritiziramo nedoslednost in da se bojujemo še za več. Slaba vojna taktika bi bila, če ne bi šli v korak z rastočim mednarodnim gibanjem protesta proti socialnim šovinistom, ker je to gibanje počasno, ker je naredilo samo en korak naprej in ker je pripravljeno storiti jutri korak nazaj, da privoli v mir s starim M. S. B. Mi se nismo odrekli niti besedici svojih pogledov, gesel, taktike. Na konferenci je bila razdeljena nemška brošura 'Socializem in vojna'. Širili smo, širimo in bomo širili svoje poglede — prav tako kot jih bo širil tudi manifest. Da predstavlja ta manifest *korak naprej* k stvarni borbi z oportunizmom, k razcepu z njim — to je dejstvo.«⁶²

Konferenca je osnovala mednarodno socialistično komisijo s sedežem v Bernu (M. S. K.). Predlog zimmerwaldske levice, naj pooblastijo mednarodno socialistično komisijo, da bi občasno sklicevala zasedanje s stalnimi zastopniki strank, so zavrnilo z utemeljitvijo, da komisija ne sme na noben način nadomestiti M. S. B. Predvideli so celo, da bodo to komisijo razpustili takoj, ko bo M. S. B. sposoben, da izpolni svoje obveznosti.⁶³

»Mednarodno socialistično gibanje se v dobi neverjetno težke krize, ki jo je izzvala vojna, počasi razvija,« je pisal Lenin, ko je povzemal rezultate zimmerwaldske konference. »Toda kljub temu se razvija in to prav k razcepu z oportunizmom in socialnim šovinizmom. Mednarodna konferenca v Zimmerwaldu je to

⁵⁹ L. Trotzki, *Mein Leben*. Berlin 1930, stran 239.

⁶⁰ Balabanov, *Die Zimmerwalder Bewegung*, str. 323—327.

⁶¹ V. I. Lenin, Dva Zajavlenija na meždunarodnoj socialističeskoj konferencii v Cimerval'de. Sočinenija III/18, str. 419—420.

⁶² V. I. Lenin, Pervyj šag. Sočinenija IV/21. Moskva 1948, stran 350.

⁶³ Internationale Kommission zu Bern. Bulletin št. 1 z dne 21. septembra 1915, str. 7—8.

jasno pokazala.« Z zadovoljstvom je ugotovil, da so dogodki potrdili pravilnost ocen, danih pred letom dni v manifestu CK. Lenin je poudaril, da vsebuje v Zimmerwaldu sprejeti manifest kljub nedosedlosti in nedodelanosti vrsto osnovnih misli revolucionarnega marksizma in pomeni dejansko korak naprej k idejnemu in praktičnemu razcepu z oportunistom in socialnim šovinizmom. V svoji analizi je opozoril na pomanjkljivosti manifesta v primerjavi z osnutkom resolucije zimmerwaldske leve. ⁶⁴ Manifest ni pojasnil vzrokov oportunističnega boja je puhla fraza. »Ali je objektivno možen mir med strujami socialnega šovinizma, kautskijanstvom in revolucionarnim internacionalnim marksizmom, med strujami, ki se vse globlje in globlje razhajajo?« se je spraševal Lenin in odgovoril: »Mislimo, da to ni mogoče.«

»Življenje je na naši strani,« je pisal tedaj Zinovjev. »Objektivni tok dogodkov bo storil svoje. Gospodje socialni šoviniisti in gospodje iz 'centra' bodo s svojim ponašanjem sami poskrbeli za to, da dokažejo pravilnost taktike, ki smo jo predlagali... Razvoj dogodkov vodi k temu, da bo prav ta konferenca — proti volji večine — postala temeljni kamen novi, III. internacionali. Marksisti bodo potrpežljivo nadaljevali delo, ne da bi privolili v idejne koncesije in ne da bi se odpovedali praktičnemu gibanju. Prišel bo čas, ko bodo vsi resnični socialisti vzklikali z nami: Druga internacionala je mrtva, okužena z oportunistom. Naj živi III. internacionala, osvobodjena oportunističnega!« ⁶⁵

Lenin je na zimmerwaldski konferenci formiral in strnil vrste zimmerwaldske leve. Po izjavah Ture Nermana, zastopnika švedske mladinske organizacije, je po koncu konference sklical skupino levih in ustanovil zimmerwaldsko levico. Skandinavske mladinske organizacije so ji obljubile finančno pomoč. ⁶⁶ Zinovjev je omenil, da je začela zimmerwaldska levica svojo dejavnost z neznatnimi finančnimi sredstvi, s sto franki, ki so jih zbrali ruski boljševiki. Miselno in organizacijsko povezana in strnjena je začela razvijati in širiti svoje ideje v okviru organizacijskih skupin zimmerwaldskega gibanja. Ena prvih njenih publikacij je bil letak Internationales Flugblatt, ki je vseboval osnutek manifesta in resolucije leveice ter kratek uvodni članek pod naslovom Die Zimmerwalder Linke über die Aufgaben der Arbeiterklasse. Zur Einführung. ⁶⁷

V programatičnem uvodnem članku so opozorili na nujnost, da najširše plasti razredno zavednih delavcev jasno dojamajo cilje in pomen revolucionarnega boja med vojno in po njej: »Objavili smo osnutek in resolucijo manifesta zimmerwaldske leveice. Vabimo delavce, da o njih razpravljajo, pozivamo tiste, ki sicer mislijo drugače, toda nasprotujejo socialnemu patriotizmu, da pojasnijo svoja stališča. Določanje metod proletarskega boja ne more biti naloga majhnega krožka voditeljev. Osvoboditev delavskega razreda morajo doseči delavci sami! Zato torej razpravljajmo, kako bi to lahko storili. Ne želimo, da bi mislili, da smo že velika, združena sila. Predstavljamo počasi se prebujajočo sekcijo mednarodnega proletariata. Kljub vsem oviram cenzure nas vsak dan dosegajo glasovi iz vojskujočih se dežel, ki nas prepričujejo, da so internacionalistične skupine, ki mislijo in delujejo kot mi, močnejše, kot mislimo. Z velikim zaupanjem gledajo na revolucionarni razvoj in krepitev zimmerwaldske leveice. Ta skupina bo rastla iz dneva

⁶⁴ V. I. Lenin, Pervyj šag, stran 35.

⁶⁵ Humbert-Droz, Der Krieg, stran 174.

⁶⁶ Ibidem, Der Krieg, stran 152.

⁶⁷ Jahrbuch der sozialdemokratischen Partei der Schweiz 1915. Zürich 1916, str. 54—59.

v dan, dokler ne bo postala velika armada borcev. Stališča in sredstva boja, ki jih proletariatu priporoča zimmerwaldska levica, niso magično zdravilno sredstvo, ki smo ga iznašli. Ta stališča si morajo utreti priznanje med proletariatom kot rezultat učinkov posledic vojne, rastočih bremen, povečanja socialnega antagonizma in rastoče reakcije. Kljub prepričanju socialnih patriotov, da med vojno ne more biti mednarodnega revolucionarnega gibanja, gledamo v političnih stavkah v Rusiji, v demonstracijah proti visokim življenjskim stroškom v Nemčiji, v stavkah v Angliji in Italiji šele njegove začetke. To je res. Toda takšni začetki se na primer lahko razvijejo s pomočjo revolucionarnih elementov v množično borbo proletariata proti vojni in kapitalizmu. Socialni patrioti kričijo, da ne more biti revolucije zato, ker ne želijo podpreti njenega začetka . . . Danes razglašajo naša gesla za revolucionarne iluzije, jutri pa bodo naša gesla z rastočim revolucionarnim gibanjem postala last razredno zavednega proletariata . . .«

Po zimmerwaldski konferenci je levica na predlog nizozemske marksistične skupine, ki se je pridružila levim zimmerwaldovcem,⁶⁸ začela izdajati tudi teoretično glasilo pod naslovom *Vorbote*. V njem so sodelovali tudi levičarji drugih narodnosti.⁶⁹

Lenin je z revolucionarnim optimizmom gledal v bodočnost in trdno veroval v uspeh revolucionarne taktične linije. V tem optimističnem zanosu je zapisal: »V septembru 1914 je kazalo, da je manifest našega CK osamljen. V marcu 1915 je sledila mednarodna ženska konferenca, ki je sprejela malo pomembno pacifistično resolucijo, v septembru 1915 pa se zbira cela skupina mednarodne leveice; razvijamo svojo taktiko v skupnem manifestu, uresničujemo vrsto naših osnovnih idej, sodelujemo in ustanavljamo M. S. K., to je dejansko novi mednarodni socialistični biro.«⁷⁰

Odmevi na zimmerwaldsko konferenco

Zimmerwaldsko gibanje se je v naslednjih mesecih razraščalo v širino med socialističnimi in delavskimi organizacijami, ki so bile nezadovoljne s socialno-patriotsko politiko strankinih vodstev. Rastoče nezadovoljstvo je bilo posledica razočaranja in trpljenja, ki ga je povzročala vojna. Nič ni kazalo, da se bo vojna končala. Nasprotno, z vstopom Italije (maja) in Bolgarije (oktobra 1915) v vojno, se je vojna vihra razširila. Vojaške operacije so preplavile z vojno bližnji in srednji vzhod. Vojne izgube v življenjih in materialu so silno naraščale, življenjske razmere za delavce in družine, katerih očetje so bili na frontah, pa so postajale vse težje.

V takih okoliščinah so zimmerwaldske ideje padle na ugodna tla. Čas je delal za zimmerwaldsko levico, postajala je čedalje močnejša. Cenzura v Rusiji, Nemčiji in Franciji je sicer onemogočala, da bi javno in legalno razpravljali o manifestu in ga objavili. Toda v večini vojskujočih se dežel so ilegalno tiskali in razširjali

⁶⁸ Glej Henriette Roland-Holst, *Der Kampf um Zimmerwald in Holland*. *Vorbote* št. 1, januarja 1916, str. 64–68.

⁶⁹ Primerjaj Leninovo pismo Roland-Holstovi z dne 21. januarja 1916. Sočinenija V/49, str. 177–178; nadalje Leninovo pismo Šljapnikovu z dne 23. maja 1916. Sočinenija V/49, str. 234–235.

⁷⁰ Lenin, *Pervyj šag*, stran 351.

zimmerwaldsko gradivo. Konspirativna dejavnost je še povečala zanimanje za te manifeste in resolucije, ki so jih brali in širili z vse večjo vnemo. Kot se vidi iz okrožnice M. S. K., so prevedli in objavili poročila in manifest v več jezikov. Prvo številko svojega časopisa so poslali predvsem časopisom strank in sindikatov v nevtralnih deželah. Nekaj delavskih časopisov je dokumente ponatisnilo. V vojskujočih se deželah je te dokumente v celoti objavil le del socialističnega tiska.⁷¹

Mednarodna socialistična komisija je tudi poskrbela, da so bile vse stranke, vključene v M. S. B., obveščene o konferenci in njenih sklepih.

Glasila socialnih patriotov večinskih strank pa so konferenco, kolikor so jo sploh omenjala, razglašala za sektaško gibanje samozvancev. Camille Huysmans, sekretar druge internacionale, jo je označil kot „bojevnika brez četa“.⁷²

Zimmerwaldska konferenca je nemalo prispevala, da se je nemška levica močnejše oddaljila od centra, hkrati pa je vplivala tudi na omahljivce, na centristično usmerjene predstavnike, ki so v Zimmerwaldu dajali ton nemški delegaciji. Zimmerwaldsko srečanje je kljub šovinističnim izjavam uradnih predstavnikov oživilo protivojno opozicijo tudi v Franciji.

Prizadevanja večinskih socialistov, da zanikajo ali zmanjšajo pomen zimmerwaldskega srečanja, niso uspela. Zimmerwaldovci so povsod izredno aktivno propagirali svoje ideje. Mednarodni socialistični biro ni mogel preglasiti v svoji nemoči njihovih sklepov. Huysmans kot sekretar izvršnega komiteja M. S. B. je na kongresu holandske socialnodemokratske stranke v Arnhemu (8. in 9. januarja 1915) v dolgem govoru branil sekretariat pred očitki. Aktivnost biroja v tem obdobju je bila v resnici zelo majhna. Omejevala se je na zbiranje socialistov na socialno-šovinistični podlagi. Na zahtevo po sklicanju biroja je Huysmans odgovarjal, da udeležba ne bi bila polnoštevilna, ker nekateri predstavniki ne bi prišli. Če bi biro poskusili sklicati, bi to utegnilo pomeniti popoln polom.

Skupno z Vanderveldejem je Huysmans odšel na agitacijsko potovanje v Pariz, kjer sta si zaman prizadevala, da bi pridobila francosko večino za svoje stališče. Iz Pariza sta nadaljevala pot v London, kjer so jima člani laburistične parlamentarne frakcije in stranke povedali, da ni upanja za mirovna razpravljanja in ju poučili, da je edina stvar, s katero naj se ukvarja delavska stranka »nadaljevanje vojne do zmagovitega konca«.⁷³ Ob tej priložnosti sta Huysmans in Vandervelde skušala tudi pregovoriti voditelje Britanske socialistične in Neodvisne delavske stranke (I. L. P.), naj se ne udeležijo kienthalske konference, ki so jo pripravljali zimmerwaldovci.⁷⁴

Pol leta po zimmerwaldski konferenci je protivojno razpoloženje kljub oviram zelo napredovalo. To razpoloženje je bilo izraz teženj množic po miru, njihovega revolta proti strašnim človeškim žrtvam, ki jih je povzročala vojna, in proti pomanjkanju, ki so ga občutili delovni sloji. Socialno-pacifistično gibanje, ki je v začetku dajalo ton zimmerwaldskemu gibanju, je z nadaljevanjem vojne dobivalo vse močnejše socialnorevolucionarne znake.

⁷¹ Okrožnica M. S. K. z dne 22. novembra 1915: Communications de la C. S. I., Commission socialiste internationale à Berne. Bulletin št. 2, 27. decembra 1915, stran 1.

⁷² C. Huysmans, The Policy of the International. London 1916, stran 6.

⁷³ Report of the Sixteenth Annual Conference of the Labour Party, Manchester 1917. London 1917, stran 44.

⁷⁴ Huysmans auf der Reise. Berner Tagwacht št. 74, 28. marca 1916, str. 2—3.

Vloga zimmerwaldske leveice na kienthalski konferenci

Mednarodni socialistični komite, ki je bil postavljen na zimmerwaldski konferenci, se je znašel pred vprašanjem, kako uresničiti zimmerwaldske sklepe. V smernicah manifesta ni bilo podrobnih napotkov glede izvajanja teh sklepov. Manifest je vseboval samo splošna stališča, ki so usmerjala dejavnost zimmerwaldovcev.

Da bi vzpostavili kar najtrdnjše organizacijske zveze, so predlagali ustanovitev posebnega telesa. Temu novemu telesu — razširjenemu komiteju, so začrtali točno določene naloge. Na osnovi v Zimmerwaldu začrtanih načel bi komite moral vzdrževati zveze med organizacijami, ki so se priključile zimmerwaldskemu gibanju; v izrednih primerih bi sprejemal sporazumno s priključenimi organizacijami in skupinami nujne odločitve.

Predlog M. S. K. je pri zimmerwaldovcih zadel na razumevanje. »Povsem se strinjamo z vami,« je pisal Lenin, »da so splošna gledišča, postavljena na konferenci v času od 5. do 8. septembra, nezadostna. Kategorično je treba podrobneje razvijati te principe.« Naloga M. S. K. in strank, ki so ji bile priključene, je bila po Leninovem mnenju v tem, da množicam pojasnjujejo vprašanja: »Prizadevati si moramo,« je poudarjal Lenin, »da natanko opredelimo osnovne struje in smeri v sedanjem mednarodnem socializmu, da se delavske množice spoznajo s temi strujami, da jih vsestransko pretresejo in preverijo v praksi.« Po Leninovem mnenju bi morala to biti glavna naloga Mednarodne socialistične komisije.

Lenin je nadalje opozoril, da je boj za mir tesno povezan z bojem za socializem na osnovi nepromirljivega razrednega boja. Razširjena komisija in bodoča konferenca naj bi po Leninovem mnenju pretresali tudi vprašanja boja za mir v povezanosti z množičnimi revolucionarnimi akcijami, vprašanje samoodločbe narodov in povezanosti socialnega patriotizma z oportunistom.⁷⁵

Pripravljalno delo za drugo konferenco zimmerwaldskega gibanja je opravila razširjena mednarodna socialistična komisija,⁷⁶ ki je na svojem zasedanju v Bernu (od 5. do 8. februarja 1916) obravnavala ta vprašanja. Težišče njenega dela je bila formulacija okrožnice oziroma manifesta. Po dolgih razpravah, ki so se vleklye dve seji, je bilo sklenjeno, da manifest spremenijo v preprost poziv in ga izdajo v obliki okrožnice. Za osnovo so vzeli Grimmov osnutek, zimmerwaldska levica pa je vnesla vanj vrsto popravkov in dopolnitev.

Manifest prikazuje v uvodu, kako se protivojno gibanje v vojskujočih in nevtralnih deželah razrašča in postaja ‚signal za zbiranje‘ idejno živih proletarskih sil. Govori o ogromnih človeških in materialnih žrtvah, ki se s podaljševanjem vojne le večajo. Z navdušenjem omenja revolucionarne protivojne nastope v Nemčiji in Rusiji in opozarja na potek osveščanja delavskih množic, ki se otesajo lažnih gesel o nacionalni obrambi. Ostro obsoja politiko razredne pomiritve in državljenskega miru: »Internacionala ne more obstajati, dokler njene sekcije podeljujejo kredite za uničenje delavcev obeh strani. Fraze o miru bistva ne spremenijo.« Opredeljuje se proti amnestiji socialnih šovinistov. Zahteva, da je treba

⁷⁵ V. I. Lenin, V Internacional' nuju socialističeskuju komissiju (I. S. K.). Sočinenija IV/21, str. 340—341.

⁷⁶ Uradno poročilo M. S. K. navaja, da je bila od 5. do 8. februarja. (Bulletin št. 3, 29. februarja 1916, stran 4); primerjaj tudi Berner Tagwacht št. 37, 24. februarja 1916, str. 2—3; glej tudi Lenin, Sočinenija III/19, stran 470, op. 102.

zavrnuti vojne kredite ne glede na strateški položaj. Priporoča tudi odkrit ekonomski in politični boj (stavke in demonstracije) proti vladajočim razredom in njihovim vladam.

Manifest je s takšnimi formulacijami pomenil korak naprej k zimmerwaldski levici. Boj proti vojni naj bi postal množičen revolucionarni boj. Nedvomno je bilo rečeno, da bo uspelo prisiliti imperialiste k miru samo če bodo stopile v akcijo množice, če bodo izrazile učinkovito svojo voljo po miru.

Zinovjev je z zadovoljstvom zapisal, da pomeni ta manifest zmagoslavje stališč levice. Menil je, da je v njem sicer mnogo konfuznega, nejasnim frazam manjka enotnosti, vendarle sledijo orientaciji levice. Zimmerwaldska večina je bila po oceni Zinovjeva, čeprav nerada in uporna, prisiljena slediti smeri zimmerwaldske levice zaradi poteka dogodkov.

Druga pomembna točka na bernskem preliminarnem srečanju so bile priprave na drugo konferenco zimmerwaldovcev. Po dolgi razpravi je bil sprejet dnevni red, ki je zajel poleg proceduralnih točk tudi bistvena vprašanja. Predlog boljševekov,⁷⁷ ki je po navedbah Zinovjeva postavljaj na dnevni red bolj splošna vprašanja, so zavrnilo s pripombo, da so ta vprašanja že zajeta v dnevnem redu.

Zimmerwaldska levica se je začela intenzivno pripravljati na konferenco. »Dva meseca še manjkata do začetka konference,« je pisal Zinovjev Sljapnikovu, Buharinu, Pjatakovu in drugim. »Takoj se moramo začeti pripravljati politično in tehnično. Desni center Zimmerwalda je mobiliziral vse svoje sile, tudi mi bomo mobilizirali svoje. Za nas je vsekakor najbolj pomembno dejstvo, da bo to naša konferenca, konferenca levice. Zato je potrebno, da zberemo čimveč privržencev. Če se vam zdi ta mednarodna konferenca pomembna (nedvomno je pomembna), pridite osebno. Drugače ne bomo mogli ničesar storiti.«

Zinovjev je opozarjal, da je treba začeti z razpravljanjem o vprašanjih in izvoliti čimveč delegatov iz organizacij in skupin, ki soglašajo z levico, tako da se bo lahko levica pojavila na konferenci kot vplivna skupina. Vključeni naj bodo tudi delegati sindikatov in mladinskih lig, ki so predani levici.⁷⁸ Takšna so bila navodila Zinovjeva levim zimmerwaldovcem na večer pred kienthalsko konferenco.

Lenin se je tedaj z vso intenzivnostjo ukvarjal s pisanjem brošure o imperializmu. Bil je mnenja, da je nemogoče podati resnično, podrobno oceno svetovne vojne, ne da bi izčrpno pojasnili bistvo imperializma z njegove politične in ekonomske strani. Študij ekonomije imperializma, analiza tega gibanja, dojemanje celotne svetovne podobe imperializma, vse to je Leninu omogočilo, da je vrsto političnih vprašanj na novo obravnaval in probleme temeljiteje osvetlil. Sredi tega znanstvenega dela je našel dovolj časa, da se je predal pripravam na kienthalsko konferenco.

V imenu CK je poslal na vabilo M. S. K. drugi socialistični konferenci Predlog CK R. S. D. R. P.⁷⁹ in napisal članek o mirovnem programu.⁸⁰ V obeh prispevkih je Lenin ponovno podčrtal stališča levice do vseh bistvenih vprašanj, ki jih je

⁷⁷ V. I. Lenin, Projekt postanovljenja o sozive vtorej socialističeskoj konferencii. Sočinenija IV/22, stran 109, 351, op. 22.

⁷⁸ Pismo Zinovjeva. Zinovjev G., Sočinenija V, stran 256.

⁷⁹ V. I. Lenin, Predložnie CK R. S. D. R. P. 2—oi socialističeskoj konferencii. Sočinenija III/19 (v nadaljnjem besedilu: Lenin, Predloženie), str. 57—63; 457, op. 59.

⁸⁰ V. I. Lenin, O Programme mira. Sočinenija III/19 (v nadaljnjem besedilu: Lenin, O Programme), str. 49—54.

vseboval dnevni red kienthalske konference. Težišče analize je usmeril v razkrivanje mirovnega programa Kautskega, Huysmansa in drugih predstavnikov druge internacionale in hkrati formuliral marksistični mirovni program revolucionarne socialne demokracije.

Po Leninovem mnenju je bilo treba socialistični mirovni program, prav tako kot boj za dokončanje vojne tesno povezati s socialistično revolucijo. Pisal je: »Dokler ostanejo nespremenjeni temelji buržoaznih družbenih razmerij, vodi lahko imperialistična vojna samo k imperialističnemu miru.«

Lenin je nato razložil in določil pojem aneksije. Zahteval je, da je množicam treba pojasniti, kaj so to aneksije, zakaj in kako se morajo socialisti bojevati proti njim. Za Lenina je bil pojem aneksije nerazdružljivo povezan s pojmom samoodločbe narodov.

Lenin je opozarjal, da ni mogoče obenem priznavati nujnost revolucionarnega boja množic in se zadovoljevati izključno z legalno dejavnostjo socialistov v parlamentih. Opozoril je tudi na nedoslednost zimmerwaldske večine v zvezi s sklicanjem M. S. B. Zavrgel je Grimmovo mnenje, da bi morali razpustiti M. S. K., če bi se sestal biro. Na koncu predloga je Lenin zapisal, da je dolžnost socialistov pojasnjevati množicam nujnost razcepa z vsemi, ki izvajajo politiko buržoazije pod zastavo socializma.⁸¹

V istem tonu so bile sestavljene tudi teze, ki jih je napisala Roza Luxemburg. Obsodila je taktiko socialnih šovinistov kot izdajo temeljnih načel mednarodnega socializma, življenjskih interesov delavskega razreda in vseh demokratičnih interesov narodov. Svetovnega miru, po mnenju Roze Luxemburg, ni mogoče jamčiti z utopičnimi ali v osnovi reakcionarnimi načrti, kot so mednarodna razsodišča kapitalističnih diplomatov, diplomatske pogodbe o ‚razorožitvi‘, o svobodi morij itd. Za glavno nalogo proletariata so teze razglasile strnitev proletarskih sil in ustanovitev III. internacionale, zasnovane na razrednem boju in na mednarodni solidarnosti. Kljub bistveno marksistični vsebini so teze vsebovale pomanjkljivosti glede nacionalnega vprašanja, obsodbe oportunitizma in v organizacijskih vprašanjih. — Roza Luxemburg je izrazila mnenje, da v obdobju imperializma niso mogoče nacionalne vojne in da nacionalni interesi služijo kot varljivo sredstvo, s katerim si imperializem podreja delavske množice.

Organizacijske priprave za konferenco so bile tudi tokrat v rokah Roberta Grimma. Zaradi vojnih razmer so potekale v največji konspirativnosti. Da bi prikrili kraj srečanja, so konferenco najavili v Holandiji, bila pa je v dneh od 24. do 30. aprila v vasi Kienthal v Švici. Po uradnem poročilu M. S. K. je bilo na konferenci navzočih 44 delegatov. Mnogi delegati se konference zaradi težav s potnimi dovoljenji niso mogli udeležiti.

Zapisnika o govorih in razpravah na konferenci, žal, ni, poročila in delne informacije pa so razmetane v objavljenih spominskih prispevkih nekaterih udeležencev, kot tudi v polemični literaturi nasprotnikov zimmerwaldskega gibanja.

V središču obravnav na konferenci sta bili peta in šesta točka dnevnega reda, ki sta obravnavali stališče proletariata do vprašanja miru in boja za dokončanje vojne. Vojna naveličanost se je med množicami vse bolj širila, zahtevale so mir, česar so se zavedali tudi socialni šovinisti. Konferenca je morala jasno razložiti, kako bi se dalo nehati svetovni pokol. Odgovor na ta vprašanja so skušali dati trije

⁸¹ Lenin, Predloženie, stran 167.

osnutki resolucij, ki so jih komisiji predložili: levi zimmerwaldovci, skupina internacionalne iz Nemčije in Robert Grimm. Za osnovo razprave so vzeli Grimove teze. Čeprav nepopolne, so se po izjavah Zinovjeva v mnogih pogledih nagibale k resoluciji zimmerwaldske levice.

Zinovjev je zapisal, da se v Kienthalu socialnopačifistični elementi niso mogli več oklepiti starih metod. Člani desnega krila revolucionarnim socialistom niso mogli nuditi resnega odpora. Morali so se omejiti na predloge in omilitev formulacij.

Teze, ki jih je sprejela konferenca, so razkrinkale buržoazni pačifistični program postopne razorožitve in arbitraže. Razglasile so, da je revolucionarni boj za socializem edina metoda za ohranitev trajnega miru, in nakazale program proletarske akcije za socializem in mir.

Teze so bile rezultat kompromisa s francoskimi gledišči. Manjkala jim je eksaktnost in jasnost. Njihova najboljša stran je bila po mnenju Zinovjeva obsodba socialnih šovinistov. Zinovjev je zapisal, da bodo teze vsekakor nudile zimmerwaldski levici oporo v propagandnem boju proti socialnemu pačifizmu.

Zimmerwaldska levica je v svojem osnutku resolucije opozorila na reakcionarno vlogo finančnega kapitala v imperialističnem obdobju, razkrinkala socialni pačifizem in pozvala k državljanski vojni in k organiziranemu boju za odločilni napad na kapitalizem.⁸² Ta osnutek resolucije zimmerwaldske levice je podpisalo 12 delegatov.

Še do večjih nasprotij kot v razpravah o vprašanju miru je prišlo glede sklicanja M. S. B. v Haagu. To je bila najpomembnejša točka dnevnega reda. »Tu so se razvele vse strasti,« je zapisal Zinovjev, »vsakdo je čutil, da se bo tu obravnavalo vprašanje II. ali III. internacionalne.« Zimmerwaldska večina (center in desnica) je še vedno upala, da lahko M. S. B. obnovi svojo mednarodno dejavnost. V uradnem poročilu zimmerwaldske konference so sprejeli formulacijo, da bodo M. S. K. razpustili, čim se bo sestel M. S. B. Zimmerwaldska levica je to poročilo kritizirala kot samovoljno in nepotrjeno.

O vprašanju sklicanja M. S. B. so se v razpravah izoblikovale tri smeri: levica je predlagala, naj se stranke, ki so sprejele zimmerwaldske sklepe, ne odzovejo povabilu za sklicanje M. S. B. Zinovjev je ostro obsodil sklicanje biroja: »Biro v Haagu je embrio, kvas bodoče mednarodne delniške družbe s ciljem, da zavede delavski razred vseh dežel. Pod geslom združitve in obnove II. internacionalne bo ta družba prerokov vodila boj proti internacionalistom... Razcep je absolutno potreben, je neizogiben, razcep je postal že napol dejstvo. Samo s pozivom delavcem vseh dežel, da hrabro in odkrito prelomijo z izdajalci in ustvarijo svojo lastno internacionalo, je mogoče rešiti čast socializma. Tretja internacionala se lahko poraja v viharju in uporu množičnega gibanja,« je poudaril Zinovjev.

Druga smer je zastopala stališče, da ne bodo zahtevali sklicanja M. S. B. V primeru pa, da bi izvršni komite sklical biro, bodo vabilo sprejeli in se energično spoprijeli s socialnimi patrioti, ožigosali vsebino socialnega patriotizma in njegovo usodno prakso.

Privrženci tretje smeri so soglašali s kritiko M. S. B. in bili mnenja, da je treba prav zato sklicati biro. Menili so, da lahko uspejo, če bodo dobili večino v biroju in s tem pridobili internacionalo za načela zimmerwaldskih sklepov.

⁸² V. I. Lenin, Proekt rezolucii, vnesennyj cimmerval'dskoj levoj po voprosu ob otnošenii social-demokratii k voprosu o mire. Sočinenija II/19, stran 437.

Zinovjev je opozoril, da je težko natanko odgovoriti, katero od navedenih stališč je imelo večino na konferenci. Relativna večina je bila po njegovem mnenju na strani levih zimmerwaldovcev. Po dolgi obravnavi so sprejeli resolucijo, v kateri so ostro obsodili socialno šovinistično pozicijo izvršnega komiteja M. S. B.

Kienthalska konferenca je pomenila korak naprej v primerjavi z Zimmerwaldom. Vpliv leveice se je okrepil, predsodki proti levici so se zmanjšali. Zimmerwaldovci so dokončno stopili na pot razcepa z uradnimi socialisti. Lenin in njegovi sodelavci so opozarjali, da je množicam treba vedno povedati resnico neokrnjeno, neolepšano, brez strahu, da jih to lahko prestraši. Prav na delovne množice, na delavski razred je Lenin gradil svoje upe; samo množice bodo zmogle izbojevati socializem.

»Grigorij (Zinovjev —op. pisca) je zelo navdušen nad Kienthalom,« je pisala v pismu z dne 1. junija 1916 Krupska Šljapnikovu. »Seveda lahko sodim le po pripovedovanju. Na konferenci so mnogo govorili, notranja enotnost pa manjka, tista enotnost, ki bi bila lahko jamstvo za uspeh stvari. Vidi se, da množice še ne sledijo, kot se je izrazil Badajev, samo pri Nemcih je nekaj opaziti.«⁴³

Na kienthalski konferenci niso izoblikovali stališče glede konference socialistov nevtralnih dežel, ki jo je nameraval sklicati M. S. B. v Haagu. Razpravo so prenesli na razširjeno M. S. K., ki se je sestala 2. maja 1916 v Bernu. Po dolgi obravnavi so se omejili na opozorilo delegatom, da morajo, če bodo šli v Haag, delovati v skladu z resolucijami II. zimmerwaldske konference. Zaradi različnih okoliščin se konference ni mogel udeležiti noben predstavnik leveice. Udeležba desnih socialistov pa je konferenci dala izrazito socialnošovinističen pečat. Potrdila je politiko izvršnega komiteja M. S. B.

Leninovo taktično stališče do Zimmerwalda in spojitve zimmerwaldske leveice s komunistično internacionalo

Proti koncu leta 1915 in v letu 1916 so se v boljševiških vrstah v inozemstvu izoblikovala nesoglasja v teoretičnem in praktičnem pogledu. Ta idejna nesoglasja so zaviralno vplivala na krepitev pozicij leveice. Holandci, Švedi, Norvežani in poljska leveica so se razhajali z boljševiki v vprašanjih samoodločbe narodov, razorožitve in oborožitve ljudstva. Spori glede teh vprašanj, ki so se razvili med boljševiki, so Lenina zapletli v ostro debato z Buharin-Pjatakovo skupino. Najostrejšje so bile te razlike s Pjatakovim, ki je v avgustu napisal članek Proletariat in samoodločba narodov. Potem ko je Lenin v rokopisu prečital ta članek, je takoj sedel in sestavil odgovor, ki je narastel v brošuro z naslovom O karikaturi marksizma in o imperialističnem ekonomizmu. Brošura je bila napisana v zelo ostrem tonu. Lenin je tedaj že imel jasno izdelano stališče glede odnosov med gospodarstvom in politiko. Podcenjevanje političnega boja v tem obdobju je označil kot imperialistični ekonomizem. Predstavniki te smeri so zatrjevali, da so proti pravici narodov do samoodločbe, to je proti osvoboditvi zatiranih narodov, da je življenjska zmožnost malih narodov, ki jih zatira imperializem, izčrpana, da podpiranje njihovih povsem nacionalnih teženj ne more voditi nikamor; zavračali so tudi boj proti aneksijam. Nasprotovali so minimalnemu programu, to je boju za reforme in de-

⁴³ Krupskaja, Einnerungen, stran 366.

mokracijo, češ da nasprotuje socialistični revoluciji. Lenin je opozarjal, da so predstavniki te smeri zašli v močvirje, da njihove ideje nimajo nič skupnega niti z marksizmom niti z revolucionarno socialno demokracijo. Vztrajal je, da je treba vprašanje imperialističnega ekonomizma do kraja razmisliti in razčleniti.⁸⁴

Te spore so vodili z neverjetno ostrino. Šljapnikov poroča v svojih spominih: »V času mojega bivanja v Rusiji so se razvili ostri spori med našimi delavci v inozemstvu. Nekdanji uredniški odbor Komunista je razpadel na račun kontroverz o nacionalnem vprašanju.«⁸⁵

Buharin je pred odhodom v Ameriko v oktobru leta 1916 pisal Leninu v zvezi z omenjenimi nesoglasji: »Nekaj vas vsekakor prosim. Če želite polemizirati, ohranite takšen ton, da ne bi izzval razcepa. Bilo bi mi zelo mučno, nadvse mučno, če bi postalo vzajemno delo v bodoče nemogoče. Gojim največje spoštovanje do vas, na vas gledam kot na svojega revolucionarnega učitelja in vas ljubim.«

Krupska je zapisala: »Nikdar Lenin ni bil tako nespravljivo nerazpoložen kot v zadnjih mesecih leta 1916 in v prvih mesecih leta 1917. Bil je globoko prepričan o tem, da se revolucija približuje.«

Lenin je bil tedaj mnenja, da je dozorel trenutek razcepa v mednarodnem merilu, da je treba prelomiti z II. internacionalo, z M. S. B., da je za vselej treba prelomiti s Kautskim in Co. in da je treba iz sil zimmerwaldske levice zgraditi III. internacionalo. »V Rusiji je nujno potrebno izvesti razcep s Čeidzejem, s Skobelevim, z okisti in tistimi, ki podobno kot Trocki niso razumeli, da je trenutno vsak sporazum in vsako prizadevanje po združitvi nedopustno. Treba je voditi revolucionaren boj za socializem, oportuniste pa brezpogojno razkrinkati.«⁸⁶

Februarska buržoazno-demokratska revolucija v Rusiji je odprla nove perspektive revolucionarnemu boju. Najgloblje je dojel te spremembe Lenin v svojih člankih Pisma iz daljave, v katerih je nakazal smer stranke po februarški revoluciji. Nove razmere so od boljševiške stranke zahtevale novo orientacijo, nov strateški načrt, drugačno taktiko in druga gesla. Lenin je pisal, da revolucija še ni zaključena, da se morajo delavci junaško boriti in da morajo izbojevati zmago tudi v drugi etapi. Zahteval je, da ustanovijo delavsko milico ali delavsko stražo, da onemogočijo buržoazni vladi, da ponovno vzpostavi policijo in reši monarhijo. Zahteval je do provizorne vlade taktiko nezaupanja in da ji odrečejo sleherni podporo. Bil je proti slehernemu zblizanju z drugimi strankami; zlasti je Lenin bičal vsak poskus združitve z menjševiki. Razpoloženje za združitev, ki je obstajalo med posameznimi skupinami, je po Leninovem mnenju predstavljalo nevarnost za nadaljnji razvoj revolucije.

3. aprila 1917 so se Lenin, Zinovjev in skupina ruskih političnih emigrantov (okrog 30) vrnili iz Švice v plombiranem vagonu prek Nemčije v Rusijo. Množice so z navdušenjem sprejele svojega voditelja, ki se je po devetih letih vrnil v domovino. Leninov povratek je bil za usodo revolucije izrednega pomena. Naslednjega dne (4. aprila) je pred člani CK, pred petrograjskim partijskim komitejem in boljševiški delegati vseruskega kongresa sovjetov pojasnil svoje poglede na vojno

⁸⁴ Glej V. I. Lenin, O roždajuščemsja napravljennii »imperialističeskogo ekonomizma«. Sočinenija V/30, stran 60.

⁸⁵ A. Šljapnikov, Kanun semnatcatogo goda I. Moskva, Petrograd 1923, str. 153–156.

⁸⁶ D. Baevskij. Borba Lenina proti Bukharinskih šatanij mysli. Proletarskaja Revolucija št. 1/96, 1930, str. 42–43 in Bolševiki v borbe za III Internacional. Istorik Marksist, št. 11, 1929, str. 12–48; Krupskaja, Erinnerung, stran 377.

in revolucijo ter začrtal naloge delavskega razreda v drugi etapi revolucije. Svoj govor je nato povzel v kratke teze, ki so prišle v zgodovino kot aprilske teze. V njih je nakazal naloge stranke v poteku preraščanja buržoazno-demokratske revolucije v socialistično. Postavil je politično in ekonomsko osnovo stranke v novi razvojni etapi revolucije ter določil politično organizacijsko obliko nove oblasti. Lenjinove teze so zajele vse strani boja za prehod od buržoazno-demokratske k socialistični revoluciji. Poudarile so gonilne sile proletarske revolucije, nakazale etape prehoda in določile stališče stranke do vseh tekočih problemov. Vsebovale so teoretično natančno zasnovan, konkreten načrt za prehod k socializmu.

Posebno mesto v tezah je zavzemala ocena mednarodnega delavskega gibanja. Lenin je v tezah zahteval, naj proletarske partije postavijo proti internacionalizmu reformistov z vso jasnostjo in natančnostjo internacionalizem v dejanjih. Potem ko je v tezah razčlenil razredno bistvo socialnih šovinistov in centra, je poudaril, da stališče internacionalistov najboljše izraža »zimmerwaldska leвица«. «Njena glavna, značilna poteza je: popoln prelom tako s socialnim šovinizmom kakor tudi s 'centrom', neizprosna revolucionarna borba proti imperialistični vladi in proti imperialistični buržoaziji. Njeno načelo je: Glavni sovražnik je v lastni deželi.» Napovedal je neusmiljen boj socialno-pacifističnemu frazerstvu in najrazličnejšim pretvezam, s katerimi bi nasprotniki revolucije radi prepričali proletariat, da sta revolucionaren boj in proletarska socialistična revolucija med vojno nemogoči, neumestni, neaktualni.

Lenin je opozoril, da v času strašne imperialistične vojne ni lahko biti resničen internacionalist. Takih mož je malo, toda na njih sloni bodočnost socializma. Z vidikov nove etape preraščanja v socialistično revolucijo je v tezah dal tudi oceno zimmerwaldskega gibanja. Zahteval je, naj se takoj ustanovi III. internacionala. Lenin je poudaril, da je kienthalski manifest sicer obsodil socialni pacifizem, kljub temu pa je vsa zimmerwaldska desnica, vsa zimmerwaldska večina zdrknila v socialni pacifizem. Opozoril je, da so levi zimmerwaldovci iz več dežel na dveh posvetovanjih januarja in februarja leta 1917 formalno obsodili to čudno dvolično vedenje zimmerwaldske večine. »Zimmerwaldskega močvirja ne smemo več trpeti,« je pisal Lenin. »Zaradi zimmerwaldskih 'kautskijancev' ne smemo dalje ostati napol v zvezi s šovinistično internacionalo Plehanovov in Scheidemanov. S to internacionalo je treba takoj pretrgati vse vezi. V Zimmerwaldu je treba ostati samo toliko časa, da bomo o vsem informirani. Ravno mi in ravno sedaj moramo brez odlašanja ustanoviti novo, revolucionarno, proletarsko internacionalo — pravilneje, ne smemo se bati povedati na ves glas, da je ta internacionala že ustanovljena, da že deluje.«

Zimmerwaldsko gibanje je s svojo centrumaško in desno večino v novih razmerah revolucionarnega gibanja doživljalo razkroj.

Na VII. vseruski partijski konferenci, ki je bila od 24. do 29. aprila, so z večino glasov sprejeli aprilske teze. Lenin je predlagal, naj konferenca prekine z zimmerwaldskim združenjem in se takoj loti osnovanja III. internacionala. Pozval je konferenco, naj organizira pogumno, iskreno, proletarsko tretjo internacionalo, kot bi jo želel imeti Liebknecht, internacionalo, ki se bo ostro distancirala od vseh izdajalcev, socialnih šovinistov in omahujočih 'centristov'.

Zinovjev, ki je predlagal udeležbo na tretji zimmerwaldski konferenci, ki so jo tedaj pripravljali, je svoj predlog utemeljil s tem, da bi bilo taktično pametneje izvesti razcep z zimmerwaldsko večino na konferenci skupno s spartakovci in z

zimmerwaldsko levico ter šele nato ustanoviti tretjo internacionalo. Razcep z Zimmerwaldom bi po mnenju Zinovjeva boljševike izoliral od množic zimmerwaldskega gibanja. Ti argumenti so konferenco prepričali. Sklenili so, da bodo boljševiki ostali v zimmerwaldskem združenju in se v njegovem okviru borili za takiko zimmerwaldske levice. Lenin je menil, da je ta sklep napačen in je edini-glasoval proti temu predlogu. Svoje stališče je v epilogu k brošuri Naloge proletariata v naši revoluciji podrobneje preciziral: »Sedaj postaja povsem jasno, da je aprilaska konferenca storila napako in da jo bo potek dogodkov hitro popravil. Če ostanemo v Zimmerwaldu (čeprav proti svoji volji), pomagamo zavlačevati ustanovitev tretje internacionale, indirektno, ker smo zvezani z bremenom Zimmerwalda, ki je idejno-politično že mrtev... Položaj naše stranke pred vsemi delavskimi strankami vsega sveta je sedaj prav takšen, da smo dolžni takoj ustanoviti tretjo internacionalo. Razen nas sedaj tega ne zmore nihče, zavlačevanje pa je škodljivo. Če bi ostali v Zimmerwaldu le zaradi informacije, bi si takoj razvezali roke za takšno osnovanje... Sedaj čakamo zaradi napake, ki jo je storila konferenca, prisiljeni, da pasivno čakamo najmanj do 5. julija 1917.«⁸⁷

V začetku maja je centralni komite soglasno sklenil, da pošlje delegate na zimmerwaldsko konferenco in jih pooblasti, da konferenco takoj zapustijo, če bi se izrekla za zблиžanje s socialnimi šovinisti ali posvetovanje z njimi.

Polom zimmerwaldskega gibanja je pospešila Grimmova afera. Robertu Grimm, predsedniku zimmerwaldskega gibanja, je na priporočilo menjševiških ministrov Zeretelija in Skobeleva vlada Kerenskega dovolila, da je prišel v Rusijo. Toda v Petrogradu je zaradi dvoličnega vedenja izzval nezaupanje pri političnih prijateljih. Grimm je poslal prek švicarskega poslanika v Petrogradu šifriran telegram švicarskemu zveznemu svetniku Hoffmannu, v katerem je prosil za sporočilo o vojnih ciljih vlad centralnih sil. Omenil je tudi, da bi nemška ofenziva na vzhodu otežkočila mirovna pogajanja. V svojem odgovoru je Hoffmann med drugim sporočil, da Nemčija ne bo vodila ofenziv na vzhodu, dokler bo možen sporazum z Rusijo. Te telegrame pa je dešifrirala protiobveščevalna služba antante in prišli so v roke ruske provizorne vlade; Grimma so nato »kot nemškega agenta« izgnali iz Rusije. Prisiljen je bil odstopiti s položaja predsednika M. S. K. Posebna komisija M. S. K. je nato 5. julija 1917 objavila poročilo, s katerim ga je rešila obtožbe, da je nemški agent, dala pa mu je ukor, ker ni seznanil s svojimi nameni Balabanove ali ruskih zimmerwaldovcev, ter je brez njihove vednosti poslal telegram Hoffmannu. Komisija se je v imenu zimmerwaldskega gibanja odrekla vsaki odgovornosti za Grimmovo akcijo.⁸⁸

Grimm je dal svoj mandat v M. S. K. na razpolago švedskim levim socialistom. Höglund je v imenu švedske leve socialno-demokratske delavske stranke 20. junija 1917 izjavil, da sta prezidij stranke in švedska socialdemokratska mladinska liga imenovali komite, ki naj začasno opravlja posle M. S. K. Za tajnico tega komiteja je bila imenovana Talabanova.

Na zasedanju tega komiteja so obravnavali stališče zimmerwaldovcev do konference, ki jo je nameraval sklicati rusko-nizozemski-skandinavski komite. Pobuda za to konferenco je namreč prišla iz vrst desnih socialistov Nizozemske in skandinavskih dežel, ki so osnovali nizozemsko-skandinavski komite, in petrograjskega

⁸⁷ Glej V. I. Lenin, Posleslovie, Sočinenija IV/24, stran 67.

⁸⁸ Erklärung der Untersuchungskommission in der Angelegenheit des Genossen R. Grimm. Balabanov, Die Zimmerwalder Bewegung, str. 368–369.

sovjeta delavskih in vojaških odposlancev. Ustanovili so skupen rusko-nizozemski-skandinavski komite, ki je pričel s pripravami na konferenco. V posebnem razglasu Proletarcem vseh dežel, ki so ga izdali 11. julija, so pozvali vse socialistične stranke, ki so bile priključene M. S. B. in M. S. K., ter strokovne organizacije, ki so bile včlanjene v sindikalni internacionali, naj se udeležijo mednarodne socialistične konference v Stockholmu, ki so jo nameravali sklicati za 1. avgust.⁸⁹

M. S. K. je odklonila udeležbo, češ da ne more prevzeti odgovornosti za osnovo in sestav konference in zato tudi ne more sodelovati pri pripravah.⁹⁰ Sporazumeli so se, da bodo sklicali v Stockholmu tretjo zimmerwaldsko konferenco pet dni pred splošno konferenco.⁹¹

CK boljševiske stranke pa je soglasno sklenil, da pošlje delegata na zimmerwaldsko konferenco z nalogo, da to konferenco takoj zapusti in izstopi iz zimmerwaldskega združenja, če se odloči za kakršnokoli zблиžanje ali pretresanje vprašanj s socialnimi šovinisti.⁹²

Ko je Kamenev v svojem govoru v centralnem izvršnem komiteju sovjetov 6 avgusta 1917 v lastnem imenu branil sklicanje stockholmske konference socialnih šovinstov, ga je Lenin ostro napadel: »Ne smemo dopustiti, da stranka internacionalistov, ki je pred vsem svetom odgovorna za revolucionarni internacionalizem, kompromitira sebe, ko koketira z mahinacijami ruskih in nemških imperialistov... Sklenili smo osnovati tretjo internacionalo. To moramo storiti kljub vsem težkočam. Niti koraka nazaj k pogodbam med socialnimi imperialisti in dezertjerji socializma.«⁹³

Predstavniki zimmerwaldske levice (C. K. R. S. D. R. P. boljševiskov), pokrajinsko predsedstvo socialnih demokratov Poljske in Litve, bolgarska socialnodemokratska stranka [tesni], švedska socialnodemokratska levica in mladinska liga) so izdali 20. julija resolucijo, ki je izšla v švedskem levem socialističnem tisku. V njej so odločno odklonili stockholmsko konferenco. Razkrinkali so namene in cilje te konference.⁹⁴ — »Socialni patrioti Nemčije in Avstrije in socialni patrioti Rusije, ki jim gre najbolj za nohte, čutijo, da jih lahko prebujajoče se množice zaradi njihovega sodelovanja s kapitalističnimi vladami strmoglavijo skupaj s predstavniki kapitala. V zadnji uri skušajo rešiti situacijo. Poskušajo pripraviti kapitalistične vlade k sporazumnemu miru in poravnavi.« Podobno izjavo je 22. julija podala M. S. K.⁹⁵ (s poudarkom, da je zavrnitev sodelovanja pri pripravah za stockholmsko konferenco logična posledica izvajanja zimmerwaldskih sklepov). Kritizirali so proklamacijo rusko-nizozemsko-skandinavskega komiteja z dne 11. julija. Očitali so njenim avtorjem, da v proklamaciji, v kateri napovedujejo združitev svetovnega socializma pod zastavo ruske revolucije po treh letih imperialistične blaznosti, po popolnem bankrotu večine strank, ki so priključene k drugi inter-

⁸⁹ Balabanov, Die Zimmerwalder Bewegung, str. 375—377.

⁹⁰ I. S. K. und die Einberufung der Arbeiterrats Konferenz. I. S. K. Nachrichtendienst št. 14, 15. julija 1917, str. 3—4; Balabanov, Die Zimmerwalder Bewegung, str. 374—375.

⁹¹ Dritte Zimmerwalder Konferenz. I. S. K. Nachrichtendienst št. 15, 22. julija 1917.

⁹² Glej V. I. Lenin, Posleslovie. Sočinenija IV/24, stran 67.

⁹³ V. I. Lenin, O vystuplenii Kameneva v CIK po povodu stokgol' mskoj konferencii. Sočinenija IV/25, str. 220—221.

⁹⁴ Balabanov, Die Zimmerwalder Bewegung, str. 381—388.

⁹⁵ Die I. S. K. und die vom russischen Arbeiterräte und holländisch-skandinavischen Comité einberufene Konferenz. I. S. K. Nachrichtendienst št. 15, 22. julija 1917, str. 1—3.

nacionalni, niso povedali niti besede o osnovah, na katerih sklicujejo konferenco. Nadalje so opozorili na nedoslednost in protislovnost stališč proklamacije do socialnih šovinistov. Poudarili so, da vodi pot k miru samo prek Zimmerwalda.

Iz uradnih poročil zasedanj M. S. K. je razvidno, da je zimmerwaldska levica z vso ostrino razkrinkovala projekt stockholmske konference socialnih šovinistov, desnica pa je bila za pomirjenje in se je odločila za njeno sklicanje.

Vojnim ciljem antantnih vlad stockholmski projekt ni ustrezal, zato so delegatom odklonile vizume.⁹⁶ Tudi britanski tradeunistični kongres v Blackpoolu je odklonil stockholmsko konferenco.⁹⁷ M. S. K. je nato sklenila sklicati tretjo zimmerwaldsko konferenco.

Ta se je po odlaganju končno sestala v dneh od 5. do 12. septembra 1917 v Stockholmu.⁹⁸ V zgodovini nastanka tretje internacionale je manj pomembna kot prejšnji konferenci v Zimmerwaldu in Kienthalu. Po Leninovih izjavah je bila, sestava konference ideološko zelo pisana — celo absurdna.⁹⁹ Sestali so se ljudje, ki niso soglašali niti v bistvenih vprašanjih. Na predlog Ledebourja so sklenili, da o konferenci ne bodo niti govorili niti dali intervjujev. Zato o konferenci ni prišla v dnevno časopisje nobena informacija razen uradnega poročila.¹⁰⁰

To poročilo je Balabanova dopolnila v svojih spominih z nekaterimi podrobnostmi. Tudi tokrat je bila v ospredju razprava o stockholmskem projektu, ki ga je levica odločno odklonila, center je omahoval, desnica pa je konferenco s socialnimi šovinisti z vso vnemo podpirala. Konferenca je soglasno sprejela manifest z naslovom Mirovna poslanica iz Stockholma. V njej so pozvali k množičnim akcijam »Mednarodni proletarski množični boj za mir pomeni hkrati rešitev ruske revolucije,« je rečeno v manifestu.¹⁰¹ Sklenili so, da manifesta ne bodo objavili vse dotlej, dokler v to ne bodo privolile zimmerwaldske stranke v vojskujočih se deželah.

Medtem ko so pričakovali odgovor zimmerwaldovcev iz antantnih dežel, je Radek zahteval, da manifest takoj objavijo. Predstavnica Neodvisne nemške socialnodemokratske stranke (L. Ziets) je iz strahu pred represalijami vlade zoper stranko, ki so ji očitali podžiganje k uporu v mornarici, moledovala, naj z objavo manifesta počakajo.¹⁰² Radek je bil prisiljen, da je kopijo manifesta objavil v levem finskem socialnodemokratskem časopisu brez privoljenja Balabanove, toda s ciljem, da podpre oktobrsko revolucijo, ki so jo pripravljali v revolucionarnem poletu.

⁹⁶ M. Fainsod, *International Socialism and the World War*. Harvard 1935 kap. VII.

⁹⁷ Report of Proceedings at the Forty-ninth Annual Trades Union Congress, 1917, stran 70, 90.

⁹⁸ Die Internationale und der Krieg. Eröffnung des Zimmerwalder Kongresses. Beilage zur Berner Tagwacht št. 210, 8. septembra 1917, stran 1.

⁹⁹ V. I. Lenin, Zadači naše partii v internacionale (Po povodu III zimmerwal'dskoj konferencii), Sočinenija IV/26, stran 191.

¹⁰⁰ Offizieller Verhandlungsbericht. Zur Vorgeschichte. I. S. K. Nachrichtendienst št. 23, 24. septembra 1917, str. 1—8.

¹⁰¹ Friedenskundgebung aus Stockholm I. S. K. Nachrichtendienst št. 28. 10. novembra 1917, str. 1—4; Balabanov, Die Zimmerwalder Bewegung, str. 403—406.

¹⁰² Balabanov, Die Zimmerwalder Bewegung, 13. Jahrg., str 232—233.

Za Balabanovo so pomisleki glede objave manifesta odpadli šele po zmagi oktobrske revolucije.¹⁰³ M. S. K. je 8. novembra leta 1917 čestitala k zmagi petrograjskemu sovjetu delavskih in vojaških odposlancev.¹⁰⁴

Z zmago oktobrske revolucije je postal razkroj zimmerwaldskega gibanja vse očitnejši.

Zelo se je okrepilo levo krilo v evropskem delavskem gibanju. Za Lenina je bila važna komponenta pri organiziranju oktobrske revolucije revolucionarna situacija v evropskih deželah, zlasti v Nemčiji. Verjel je v revolucionarno razpoloženje evropskega delavstva in v njegovo pripravljenost na revolucionarne akcije. Oktobrska revolucija za Lenina ni bila dogodek, ki bi ostal omejen le na Rusijo. Bil je prepričan, da se bo svetovna vojna končala z revolucionarnim gibanjem v svetovnem merilu. Oktobrska revolucija naj bi se vnela hkrati s socialistično revolucijo v Evropi. Za Lenina sta bili ruska in evropska revolucija neločljivi.

S krepitvijo levega krila delavskega gibanja v Evropi in ustanavljanjem komunističnih strank so bili ustvarjeni osnovni pogoji za ustanovitev komunistične internacionale.

Lenin je določil nastajajoči internacionali pomembno nalogo v organiziranju, povezovanju in razvijanju revolucionarnih akcij v mednarodnem obsegu. Leto 1918 je poteklo v intenzivnih pripravah za ustanovitev nove internacionale.

Ustanovni kongres internacionale je potekal v izredno težkih razmerah od 2. do 6. marca 1919 v Moskvi.¹⁰⁵ Na njem je prišlo do reintegracije levega krila zimmerwaldskega gibanja v tretjo internacionalo.

Predstavniki zimmerwaldske levice so na ustanovnem kongresu izjavili, da sta bili zimmerwaldska in kienthalska konferenca v svojem času velikega pomena za združitev vseh tistih proletarskih sil, ki so bile pripravljene, da v tej ali drugi obliki protestirajo proti imperialistični vojni. V sestav zimmerwaldskega združenja so prišli poleg komunistov tudi centrumaši, pacifisti in omahljivci. Opozorili so, da so se združevali centrumaši s socialnimi patrioti proti revolucionarnemu proletariatu in izkoriščali Zimmerwald v interesu reakcije. Zimmerwaldsko združenje se je zato preživelo. Vse, kar je bilo v zimmerwaldskemu združenju resnično revolucionarnega, se je pridružilo komunistični internacionali.¹⁰⁶

Zimmerwaldska levica — mednarodna arena leninizma med vojno — je izpolnila svojo nalogo. Glavne gonilne sile nove internacionale od prvega dne njenega obstoja so bili Lenin, boljševiki in oktobrska revolucija.

¹⁰³ A. Balabanov, *My Life as Rebel*. New York, London 1938, str. 168—170; *Erinnerungen*, str. 172—173.

¹⁰⁴ Balabanov, *Erinnerungen*, stran 175.

¹⁰⁵ V. Mujbegović, *Prvi kongres komunističke internacionale i komunistička partija Nemačke*. Prilozi za istoriju socializma I. Beograd 1964, str. 197—222.

¹⁰⁶ *Prvi kongres treće internacionale*. Beograd 1953, str. 157—158.